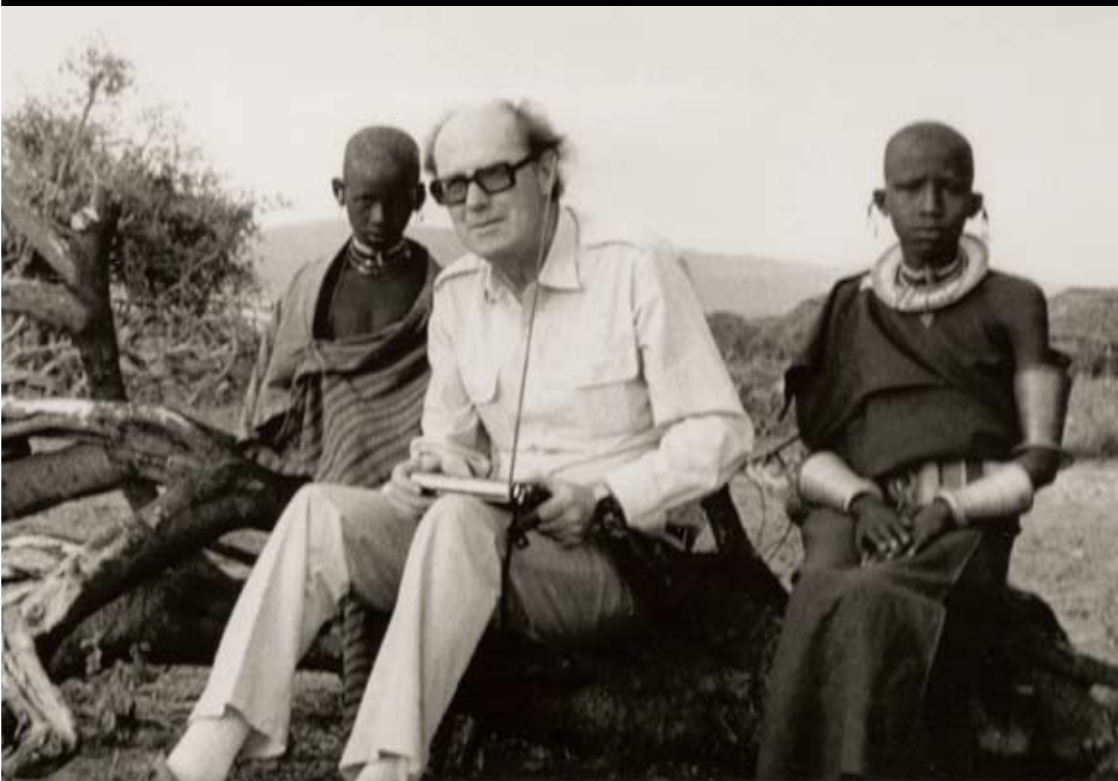

TIDNINGSMAKAREN SOM BLEV HEDERSDOKTOR

En bok om Lars Braw

Läkarbanken 20 år

Denna bok handlar om en journalist som gjorde det till synes omöjliga: en kvällstidning med mottot «Visst hånder det glada saker här i världen». Under hans tid blev tidningen Sydsveriges största.

Han var -- som det heter -- en garvad journalist med erfarenhet från flera tidningar och kom till Kvällsposten som redaktionschef, tidningsmakare. Men han gick en ovanlig väg: hans idé var att göra en annorlunda tidning. Han lyckades, inte bara med glada saker i tidningen utan också med mer direkt positiva insatser som matbombningar och brunnborrningar i Afrika och Indien.

Som reporter gjorde han flera och långa resor i u-länder. Överallt mötte han elände, sjukdomar och svält. Han bestämde sig för att inte bara skriva och hoppas att andra skulle göra någonting åt det. Han grundade Läkarbanken. Varje år sedan 1988 sänder denna organisation ut läkare som oavlönade arbetar i u-länder.

För denna idé och för de insatser som gjorts utsågs han till hedersdoktor vid Lunds universitet.

På initiativ av hans hustru Kaj berättar medarbetare och vänner om denne man. Genom sin obändiga vilja att gripa in där det behövs har han kommit att betyda mycket för fattiga och sjuka människor.

Detta har också blivit en skildring av positiv journalistik och av ett långt och spännande liv.

Intäkter från försäljningen av denna bok går till Läkarbanken.

ISBN 978-91-86207-09-0

9 789186 207090 >

Tidningsmakaren som blev hedersdoktor
en bok om Lars Braw

RECITO

Utgiven av Recito
Tryckt av Bording i Borås år 2008
Säljs av Litenupplaga.se

ISBN XXX-XX-XXXXX-XX-X

Bokutgivning.se
forlag@bokutgivning.se
www.bokutgivning.se

Recito
info@recito.se
www.recito.se

Första upplagan

Redaktörer: Monica Braw och Anna Braw
Omslag: Namn Efternamn
Grafisk form och sättning: Johannes Berglund

© Monica Braw

Tidningsmakaren som blev hedersdoktor
en bok om Lars Braw

År 2008 var det 20 år sedan Läkarbanken grundades. Bakom idén stod Lars Braw. Hans hustru Kaj Braw har bätt några vänner och medarbetare att berätta något om journalisten, som kommit att betyda mycket för många människor.

Se vad som behöver göras och göra det

Kaj Braws syn på sin livskamrat

Oförvägen.

Andra kallar det MOD.

Verkar nästan uppsöka faran.

Vilket gäller både i förarsätet på bilen och i chefstolen på tidningen.

Rädd bara när jag tänder levande ljus.

Krav på sig själv och andra.

En grundärlighet.

Syn på livet: se vad som behöver göras och GÖR det.

Utmanar det omöjliga.

Pressar gärna andra att göra det omöjliga utan hänsyn till deras eventuella svaghet.

En önskan att varje människa ska göra bruk av sina gåvor, inte slösa bort dem.

Satsar där ingen annan skulle satsa.

En obeveklighet.

En typisk chansare.

Utan att vara spelare en spelares lust att chansa.

En kärvhet i grunden som väntat på att få utveckla tillgivenhet, ja kärlek.

Har en beundransvärd självtillit.

För en del påfrestande?

Sin broder fann han med Carl Gustaf von Rosen. Dennes syn på både människor och döda ting formulerat i uttrycket «man får inte acceptera att tältpinnarna viker sig» passade in på Lars Braws egna erfarenheter i Afrika. Mot alla spådomar grundade han själv Läkarbanken, ett svar på folks ständiga suck:

«Det är så lite man kan göra.»

Hans svar var:

«GÖR DET DÅ.»

Kaj och Lars Braw, journalister

Ett liv med journalistik

Lars Braw själv om milstolpar

Började läsa tidningar som 10-åring. Prenumererade på Stockholms-Tidningen. Hade den tidens stora utrikeskorrespondenter som idoler.

Under skoltiden i Växjö alltför ivrig läsare av dagstidningar (gick ut över läsläsningen).

1939: Volontär på Nya Växjöbladet. Lärde här grunderna i journalistyrket av den blide chefredaktören Martin Sjöstrand och den intensive nattredaktören m m Henning Pettersson.

1940: Fick erbjudande att komma till Kronobergaren och där få en blygsam men dock lön.

Senare samma år på Nya Norrland i Sollefteå, då en mycket respekterad daglig morgontidning.

1942: Anställdes som redigerare och reporter på Stockholm-Tidningen.

1944: Erbjuds att flytta till Härnösand för att vara med och bygga upp en stor norrländsk tidning. Stockholms-Tidningens ägare Torsten Kreuger hade köpt Västernorrlands Allehanda.

1945–1949: Arbetade intensivt på att utöka spridningsområdet. Nytt tidningshus byggdes, men Torsten Kreugers intresse svalnade. Det blev heller inga fler tidningsköp vilket varit avsikten.

1950: Skånska Dagbladet startar söndagstidning. Anställd i ny befattning som reportagechef, sedan redaktionssekreterare och chefredaktör. Stor reportageresa i Afrika tillsammans med fotograf Bertil Rubin med uppdrag från Rädda Barnen att göra film och en tidning om spetälska ((1958).

Flera reportageresor bl a till Jemen, Marocko, Algeriet.

1964: Redaktionschef på Kvällsposten. I uppdraget, som i första hand gällde att öka upplagan, ingick också reportageresor. Kvällsposten blev Sydsveriges största tidning (1974) med 127 000 ex per dag.

Under reportageresa i Eritrea (då annekterat av Etiopien) tillfångatagen av gerilla, anklagad för att vara israelisk spion, hotad med arkebusering. Släppt under löfte att skriva om gerillans kamp för frigörelse från Etiopien.

På Kvällsposten en rad aktiviteter, bl a Kvällspostens riksdag, kulturrevolutionen, Livets Vatten (brunnsborrningar i u-länder), matbombningar med Carl Gustaf von Rosen, en rad «skolor», Tusentipset (läsarnas medverkan i nyhetsarbetet).

Störtade i Etiopien. Flygplanet helt demolerat. Undkom som genom ett under (1975).

Ansvarig utgivare, ledamot i tidningens styrelse.

1978: Lämnar posten som redaktionschef och utgivare. Ny heltidsuppgift som internationell reporter. Reportage och researtiklar från fem världsdelar.

Böcker:

Reportage 80

Operation Nordkalott

Vart tar pengarna vägen? (u-landsbistånd)

1985: Lämnar Kvällsposten. Redaktör för Rotary Norden. Börjar arbeta med idén att inte bara skriva om nöd och elände i u-länder utan också göra något åt det.

1988: Grundar Rotarys Läkarbank. Sänder ut den första läkaren till Swaziland följt av läkare till Zambia, Kenya, Uganda, Etiopien.

1990: Bildar Skandinaviska Läkarbanken tillsammans med Roland Nelson och Göran Ivarsson från Erikshjälpen. Antalet läkare, som alla arbetar utan lön, ökar till 700 i början av 2000-talet.

1996: Hedersdoktor vid Lunds universitets medicinska fakultet.

2001: Äldrepriset på 60 000 kr instiftat av läkaren Jerzy Einhorn.

Övriga utmärkelser bland annat Rotary International: Service above self, Paul Harris Fellow med fem safirer.

1999: Beslutar sig för att lämna posten som ordförande i Rotarys Läkarbank, blir hedersordförande.

Med globetrottern och tidigare FN-tjänstemannen Arne Rubin

Mottagare av

Äldrepriset 2001

Juryns motivering

Lars Braw får årets äldrepris för sitt mångåriga ideella arbete med att starta och bygga upp läkarbanker så att människor i de delar av världen där sjukvården är bristfällig eller obefintlig kan få vård och hjälp. Med sitt brinnande engagemang och sin inspirationsförmåga har han genom åren gjort stora insatser för ett bättre liv för många sjuka och fattiga människor i världen. För att citera Lars Braw själv "sjuka människor åstadkommer ingen utveckling - friska kan".

Lars Braw fick årets äldrepris

"Jag ska köpa myggnät och vattenflaskor för pengarna"

BLOMMOR, filmsjälmar och tacktal. Det var rena Oscarsgalan när årets äldrepris delades ut på Naturhistoriska riksmuseet i måndags. Tio av elva finalister fanns på plats och det blev en nervös väntan under den timme som ceremonin pågick. Spänningen var på topp när segrarkuvertet slutligen spräcktes.

Vinnare blev Lars Braw, journalist och medicine hedersdoktor från Malmö som under stort jubel, fick motta diplom och prischek ur skådespelerskan Annalisa Ericssons hand.

— Det har varit en oförlig plåning i flera dagar och jag är väldigt, väldigt glad. Men egentligen borde 500 läkare vara med här och dela priset, förklarade han i sitt tacktal.

Att Lars Braw blev årets äldrepristagare beror framför allt på hans mångåriga ideella arbete med två så kallade läkarbanker. Idén fick han redan som ung journalist när han reste runt i Afrika. Många svårt sjuka och fattiga människor tog honom för läkare och bad honom om hjälp och medicin.

— Jag kunde inte göra så mycket annat än att ta en bild och skriva en artikel och det kändes otillfredsställande. Jag ville göra något konkret, berättar han.

Ett tag funderade han på att omskola sig till läkare men familjelivet kom emellan. Det var först efter att han på 1980-talet avslutat sin journalistbana, bland annat som chefredaktör på Skånska Dagbladet, som han fick chansen att förverkliga sin stora dröm.

160 läkare om året

Tack vare Lars Braws initiativ är i dag 500 läkare knutna till Skandinaviska läkarbanken i samarbete med Eriksbjörnen och Rotarys läkarbank. Varje år sänds cirka 160 läkare ut från Sverige, Norge, Danmark, Finland och Holland för att hjälpa sjuka människor och utbildade sjukvårdspersonal i ett flertal afrikanska länder. Läkarna arbetar ideellt och använder sina egna semester och kompedigheter.

Läkarbankernas verksamheter

Lars Braw blev årets äldrepristagare för ett mångårigt ideellt arbete med två så kallade läkarbanker.

Övriga finalister belönades med blommor och diplom.

— 8 000 myggnät ska införskaffas. Dessa räcker till 30 000 afrikanska barn som kan sova under näten och på så sätt slipa få malaria. Jag ska också köpa in lika många vattenflaskor i plast för att solrena vatten, berättade han och fick genast förklara för en undrade publik, att vatten i flaskor faktiskt kan rensas från bakterier genom att

niskor och sambället efter pensionsåldern.

— Jerzy Einhorn ville göra något för de äldre, något som märktes och det får man säga att han lyckats med, sa Stig Nyman, dagens ordförande i seniorförbundet vid måndagens prisceremoni.

Inte mindre än 129 kandidater hade nominerats till årets äldrepris

pat mot rasism och antisemitism, Jaime Barrios från Solna som startat ett nätverk för äldre invandrare i Rinkeby och Elsa Maria Bergström från Uppsala som genom att lara sig både finiska och serbokroatiska kunnat göra stora insatser för invandrare och illitterata.

Ovationer fick också Karl-Otto "Reino" Andersson från Lidinge-

Många tidningar skrev om Lars Braw när han mottog Äldrepriset. Bland gratulanterna var skådespelerskan Anna-Lisa Ericsson.

Audiens med Etiopiens kejsare Hailie Selassie. T.v. fotograf Bertil Rubin, t.h. om kejsaren Lars Braw samt journalisten Karin Coyet.

Så föddes idén till Läkarbanken

Lars Braw

– Ni glömmer oss väl inte, sir?

En liten pojke i en afrikansk by vinkade farväl. Han hade lärt sig några ord på engelska: «Ni glömmer oss väl inte?»

Så lade han till ordet «sir». Han visste att man gör det om man skall vara artig.

Men han visste mycket mer än så.

Han förstod att människorna i hans by behövde hjälp.

Efter lång torka – nästan allt som växte hade bränts sönder – vräkte regnet ner, och malarian härjade, denna förfärliga sjukdom som sprids genom myggor och dödar miljoner människor.

Byn var verkligen utlämnad liksom de flesta byar i Östafrika denna tid. Malariamyggor hade som alltid kommit med regnen. Men i de tidigare torrlagda floderna och dammarna där kvinnorna hämtade dricksvatten till familjen, var vattnet nu brunt och egentligen odrickbart. Det var det enda vatten som fanns, och människorna drack.

Värst var det för barnen. Så gott som alla blev sjuka. Många dog av diarré, som förorsakades av det orena vattnet.

Själv hade jag kommit till byn tillsammans med fotografen Bertil Rubin. Vi hade gjort flera reportageresor tillsammans, han filmade och jag skrev och tog stillbilder. Vi skildrade svält och sjukdomar men också den framtidstro som fanns i Afrika sedan länderna blivit självständiga,

Den lilla mörkhyade pojkens stora ögon och barnsliga röst förföljde mig, och än idag kan jag se honom framför mig: Ni glömmer oss väl inte, sir?

Nej, det gjorde jag alltså inte. Jag tog bilder i byn, antecknade i mitt block det som skulle bli en artikel och for vidare.

För vad kunde vi göra, två svenska journalister, annat än att som så många av våra kolleger skicka hem artiklar och film och hoppas att människorna i denna och alla andra drabbade byar skulle få hjälp?

Hoppas, ja. Men trodde vi att läkare skulle komma till byn och bota de sjuka, trodde vi att någon skulle borra brunnar så att de fick rent vatten, trodde vi att barnen skulle få myggnät för att skydda sig mot malaria?

Nej, vi kunde hoppas att de stora hjälporganisationerna skulle gripa in på något sätt, men lova någonting kunde vi inte.

Vad skulle jag svara pojken utan att få dåligt samvete?

Jag svarade:

– Vi skall komma tillbaka med läkare, sjuksköterskor, brunnsborrhare och myggnät, och vi skall stanna så länge ni behöver oss.

Det gjorde vi, och det gör vi med Läkarbanken och Rotary Doctors både till denna by och många, många andra. Och vi kommer att fortsätta, så länge vi behövs – det kan bli mycket länge.

Permanent revolution – om Bues¹ sätt att tänka

Fil.dr. Daniel Braw om sin farfar

Vi har många anledningar att se ljus på det nya året! Det gäller bara att ta vara på alla de chanser som finns!

Bue

Att uppkalla en artikel om Bue efter en teori utvecklad av, om jag minns rätt, Trotskij kan säkert tyckas en smula egenartat. Men eftersom jag redan en gång har testat den på ingen mindre än den person den här tillämpas på, då med personens gillande, har jag tagit mig friheten att göra det. För vad det ska handla om här är inte främst innehållet i de många, och ofta banbrytande, idéer Bue har haft, utan om formen.

Denna form beskrivs bäst, tror jag, som permanent revolution: permanent, därför att det aldrig kan bli frågan om något idealtillstånd som uppnås, utan som bäst en högre nivå; revolution, därför att det handlar om vilja och förmåga till radikala uppbrott och risktagningar, vilkas framgång alltid har ansetts vara osäker. «När vi gör sådant här vet vi ju aldrig om vi skall lyckas eller inte», skrev Bue i *Nytt från redaktionen* 2 januari 1973. «Som så mycket annat är sådana stora satsningar en chansning...»

Att *Nytt från redaktionen* citeras är ingen slump. I tidningarnas utformning och i artiklarnas formulering kan man hitta mycket av idéernas innehåll, men det finns ingen källa, menar jag, som så tydligt visar sättet att tänka som de redaktionella nyhetsbrev. Det var här som den argumentatoriska energin sattes in – för det var på redaktionen som behovet av permanent revolution var som mest *erklärungsbedürftig*. Varför, kunde man säkert undra, behövdes det nya ansträngningar och initiativ när verksamheten, som det heter, «rullade på» och när allting – ekonomi, upplaga, läsaruppskattning – såg ut att gå att rätt håll? Varför inte bara fortsätta spela med det uppenbart vinnande laget?

De redaktionella nyhetsbrev är, bland mycket annat, ett löpande svar på dessa frågor och de djupt rotade antaganden de bygger på. «Du tycker kanske det är egendomligt att vi gör sådana här experiment under en pe-

1 Lars Braw kallas i familjekretsen av okänd anledning för Bue

riod då framgångarna för Kvällsposten är större än någonsin», skrev Bue 2 januari 1973. Och sannerligen: varför experimentera när det redan uppnådda fungerar så bra? «För min egen del», var Bues svar, «anser jag att framgång kan vara mycket farlig. Det finns många exempel i tidningshistorien på hur tidningar helt plötsligt stagnerat mitt under framgången och hur det sedan varit omöjligt att vända stagnation eller tillbakagång till framgång igen.» Inte bara i tidningshistorien, skulle man kunna tillägga: också i företagens, staternas och alla andra mänskliga sammanslutningarnas historia finns det exempel på hur, vid ett visst tillfälle, kreativiteten och experimentlustan trängs undan av behovet av förutsägbarhet och trygghet. Det rullar på.

Men om framgångens trygghet kunde vara bedräglig, var naturligtvis den permanenta revolutionen inte mindre riskabel. Som redan antytts vet man aldrig om det ska lyckas eller inte. Somliga av de idéer som presenteras i de redaktionella nyhetsbrevens har blivit klassiker och är fortfarande del av Kvällspostens existens; andra tycks ha fått relativt liten effekt, och är idag mer eller mindre bortglömda. Att emellertid göra någon distinktion mellan dessa båda former av idéer, exempelvis i form av «goda» och «dåliga», vore felaktigt. För båda sortens idéer hade kommit till på samma sätt och av samma anledning – vilka som blev framgångsrika var i hög grad en fråga om tillfälligheter och om den grad i vilken enskilda medarbetare förmådde ta dem till sig och utveckla dem. I sig var alla idéer lika goda, för de syftade till samma sak: de var del av den permanenta revolutionen. Att somliga av dem inte skulle slå särskilt väl ut, eller rent av misslyckas, var del av den permanenta revolutionens kalkyl: «En dag kommer vi kanske», skrev Bue 2 januari 1973, «att göra en ändring som slår mindre väl ut, men jag tycker ändå att man måste ta den risken för att inte hamna i en dödande slentrian.»

Men vad är, undrar kanske vän av ordning, det nya med detta? Har det inte alltid funnits människor som har talat om behovet av risktagningar, förändring och reformer? Naturligtvis – men som exemplet med den rörelse som de senaste åren har kallat sig «stolt men inte nöjd» och «rastlösa reformister» antyder, är den permanenta revolutionens praktik något helt annat än dess teori.

Reporter

Alla kan, och bör, ansluta sig till dess teoretiska grundval: det som inte är utveckling är tillbakagång. «Nästan allting måste förnyas», skrev Bue 17 januari 1973. «Det är tjusningen och samtidigt det stora problemet med det yrke vi har. Om vi anser att vi gör tidningen på rätt sätt idag måste vi vara beredda på att det kan vara fel om ett år.» Utmaningen är att gestalta denna insikt inte bara i ord och tanke utan i handling. För verkligheten är, som det heter i England, full av *events, dear boy, events* – man vet helt enkelt aldrig vad som kommer att dyka upp och pocka på ens uppmärksamhet. Det kan vara katastrofer av olika slag, personalinterna frågor, utvecklingar på nivåer där man inte har något inflytande alls, konjunkturer, oljekriser och allmänna vindomslag. På en kvällstidning är detta naturligtvis ännu mer accentuerat – vilket man också märker på de av dagens kvällstidningar som har fullt upp med att hänga med i utvecklingar och förlopp de varken har startat

eller förmår påverka. Också Bue arbetade under dessa förhållanden, vilket också avspeglas i de redaktionella nyhetsbrev. Det är logistiska problem, ekonomiska problem, fastighetsproblem, personalproblem och alla andra upptänkliga problem som en medieorganisation kan råka ut för.

Och att själv ha idéer är en sak – att få dem tillämpade i en hel organisation är återigen något annat. Här var förutsättningarna sannerligen inte alltid de bästa: «Ibland tycker jag att vi har sämre bevakning än den enklaste lilla landsortstidning», skrev Bue 9 januari 1973, och ansåg det uppenbarligen påkallat att slå fast för tidningens medarbetare det allra mest grundläggande i deras arbete: «Det mest elementära inom journalistiken är just bevakningen» – för just på denna punkt hade det brustit. Och likväl var det i denna organisation som den permanenta revolution skulle förverkligas. En lika stor, om inte större, utmaning mot den permanenta revolution utgjordes som redan antytts, av framgångarna. Den 30 januari 1973 offentliggjordes upplagesiffror som var utomordentligt uppmuntrande för Kvällsposten – ambitionen för ökningen av medelnettoupplagan överträffades med bred marginal. Detta hade varit, och var, ett tillfälle att slå sig till ro och anse de bakomliggande idéernas förträfflighet bevisad av kundkretsens expansion. Men Bue skrev, apropå denna ökning: «Detta skulle möjligen kunna invagga oss i säkerhet, men det vore mycket farligt.»

Den permanenta revolutionen kräver en förening av två oförenliga egenskaper: förmågan till konsekvent genomförande av fattade beslut och förmågan till ständig prövning av just dessa beslut. («Kanske vi ändå är inne på fel linje», skrev Bue 17 januari 1973.)

*

Återstår då den permanenta revolutionens *poäng*. Vad är egentligen fördelen med denna rastlöshet, denna ovilja att stanna till och verka på en plats där utkomstmöjligheterna har visat sig vara förhållandevis goda? En förklaring är naturligtvis att det är en konkurrensfördel. «Vi är ensamma om mycket i svensk press», skrev Bue 17 januari 1973, «och det är väl bland annat det som gör att det går så bra för oss just nu.» Ett exempel är Kvällspostens riksdag, ett unikum i svensk mediehistoria. «Något liknande Kvällspostens riksdag har tidigare aldrig gjorts av någon tidning», skrev Bue 23 januari 1973.

Det säger sig självt att i en situation där konkurrenterna snabbt uppfattar och utjämnar sådana skillnader gäller det att ständigt vara steget före med nyare och nyare uppfinningar. Att den positiva journalistiken anammades av konkurrenterna (se nyhetsbrevet 23 januari 1973) var således en framgång och en utmaning på samma gång – det gällde nu att utveckla vidare, för att bibehålla tidningens särställning och individualitet.

Också utan konkurrenternas anammande var och är nya idéer grunden för tidningars, och alla organisationers, fortlevnad. Därför är de redaktionella nyhetsbreven fulla med uppmaningar till ny- och omtänkande. Som den 18 juni 1974: «En av de allra största svårigheter vi har är att hitta riktigt goda idéer, och om en tidning går tillbaka eller har svårigheter på annat sätt beror det oftast just på att idéerna inte räcker till.»

Men den verkliga poängen var – och är – en annan, och den har blivit mest träffande beskriven av journalisten Per Andersson i hans bok om Jan Stenbeck, en annan permanent revolutionär: «Det finns en lön för den som är beredd till uppbrott, för den som söker verkliga värden, och inte socialkonventionella skenvärden. För den som inte söker bekräftelse i form av ryggdunk i salongen utan i form av solida resultat, sanning, verklighet. Den lönen är att man blir delaktig i nytt och växande liv, vilket är en djup tillfredsställelse. Att inte ha förfelat sin stund på jorden.»

De stora äventyren, den stora kampen, de stora framgångarna *Christian Braw om sin far*

Under hela sitt verksamma liv har min far varit en offentlig person. Det ligger i sakens natur. Han har ju varit journalist, och offentlighet är journalistikens livsluft. Det är detta den vill: göra saker offentliga. Man kan också säga: göra dem kända.

Det finns också en annan sida av hans liv, den privata. För att förstå den offentlige Lars Braw behöver man också lära känna den private. Det är nu min uppgift att ge några ledtrådar i detta avseende.

Min far härstammar från en gammal smålandssläkt. Dess första kända medlemmar var präster i Jönköpingstrakten på 1500-talet. Släktens stora namn är karolinen Per Bengtsson Bäckman, kornett vid Smålands Cavallerieregemente, död i Polen 1702. Före fälttågets början fick han av Karl XII till förläning Bäckaby Lillegård, som var släktens hem i tvåhundra år. Släktens siste ägare av gården, Petter Nordstedt, gjorde dåliga affärer och tillbragte sin ålderdom som torpare på gården. Hans son, Johan Magnus, blev soldat och fick namnet Braf, som betyder modig. Soldattorpet, Bravatorpet, finns ännu kvar i Moshults rote i norra delen av Ramkvilla socken. Till skillnad från sin far var Johan Magnus duktig i affärer och kunde efter sin pensionering vid 49 års ålder köpa en fin liten gård i Medeltorp, i södra delen av Ramkvilla socken. Därifrån var det inte långt till Skärbäck, där min farmors familj bott i långa tider.

Johan Magnus var alltså farfar till Lars. Förutom hans allmänna duglighet kan släkttraditionen berätta om både hårdhet och häftighet. Ännu sent i ålderdomen hoppade han jämfota, när han blev arg. Lars mor, Elisabet från Skärbäck, hade en annan bakgrund. Hennes far var en stillsam, from och läsande man. Hennes mor var en kraftfull och energisk kvinna. Elisabet ärvde drag från båda. Hon blev småskolelärarinna och var alltså den, som började bildningsresan. Inte oväntat blev hon frälsningssoldat. Johan Magnus son Frans Johan, som alltså blev far till Lars, gick en annan väg. Han blev lanthandlare och skomakare. Under sin tid som lärpojke och

gesäll drogs han in i den tidens socialistiska rörelse. Han förblev hela livet socialdemokrat.

Den yttre historien påverkade starkt livet för Frans Johan och Elisabet. Han var född 1885, hon 1890. De var ungdomsvänner, men inte förrän 1917 kunde de förlova sig. Det var på sommarkaféet Strandbjörket i Växjö. Det var ransoneringstider. Frans Johan hade beställt våfflor, men när servitrisen kom, hade hon bara två hjärtan.

1919 kom spanska sjukan till Sverige. I Kosta avled brukets skomakare, och änkan annonserade ut rörelsen. Frans Johan lämnade sin lanthandel i Hornaryd för att satsa på det yrke han utbildat sig för. Det var – för den tiden – en kvalificerad verksamhet. Det handlade ingalunda bara om att laga skor. Huvudinkomsten var att tillverka skor och stövlar. Varje kund hade sitt eget par läster, individuellt anpassade efter kundens fötter. Skomakarmäster hade både gesäller och lärlingar. Nu kunde Elisabet och Frans Johan gifta sig, och efter ett år föddes Lars. Rörelsen utvecklades, och efter ytterligare ett år kunde familjen flytta in i ett eget hem. Detta var nämligen egnahemsrörelsens gyllene tid, när arbetare och hantverkare från glasbruket med stöd av företaget kunde bygga upp ett eget, stabilt och välmående villasamhälle. Bland grannarna fanns hantverkare: smed, slaktare, bryggare. Där fanns också skickliga glashantverkare, bland dem glasmålaren Carl Lindeberg, som under sin utbildning i Tyskland lärt sig den ädla konsten att måla med flytande guld. Det var ett samhälle med många barn, och Lars har hela livet hållit kontakt med de andra i det spännande pojkgäng, som bildades på Kosta Egnahem.

Högonjunkturen under 1920-talet avbröts hastigt med börskraschen i New York 1929. Depressionen spred sig snabbt över världen. Brukets verksamhet gick på sparlåga. De flesta arbetarna var permitterade eller avskedade. Trädgårdarna odlades upp, skogens svampar, bär och vilda djur fick lämna tillskott till uppehållet. Insjöfisket blev mer än ett nöje, det blev ett sätt att överleva. Frans Johan var en hängiven skogsmänniska, och Elisabet var liksom sin mor en outtröttlig och innovativ husmor. Hon höll gris och får och satte igång en egen rörelse med hönseri. Det tillhörde Lars uppgifter i rörelsen att cykla runt till kunderna med ägg. Det var nu inte för skog, trädgård eller hönseri hans hjärta klappade. Han har berättat om hur han som tioåring fick en slant för att gå och köpa lite karameller. Istället köpte han Stockholms-Tidningen. Några år senare började han sin första egna tidning. Det var pojkängens organ med det stolta namnet *Örntriangeln*. Den skrevs på maskin hos grannen Håkan Liedholm, vars far var den skickliga gravören och cellisten Alarik Liedholm.

Omväg till livsväg

Elisabet Braw var inte bara en kraftfull husmor. Hon hade också bestämda planer för sin ende son. Han skulle bli folkskollärare. Frans Johans företag stod i stort sett stilla p.g.a. depressionen. Knappast någon kunde köpa skor i Kosta, alla gick i träskor. Det hindrade inte Elisabet. Lars skulle till Växjö för att gå i skola, och med yttersta sparsamhet och outröttlig energi samlade hon ihop de medel, som behövdes. Nu är det inte alltid lätt att leva nära en kraftfull och viljestark person, i synnerhet inte om man själv är kraftfull och viljestark. Lars hade sina egna planer. Dessutom tillkom en annan faktor. Vid läroverket i Växjö fick Nordisk Ungdom under denna tid en stark ställning. Detta var efter 1933, och de väldiga problem som den tidens demokratier tycktes stå villrådiga inför, löstes med kraft av diktaturerna, först i Italien och sedan i Tyskland. Så trodde många då. Lars drogs med. Han fick emellertid snart upp ögonen för vad det handlade om. Under en fotvandring i Tyskland sommaren 1937 upplevde han hela den hotfulla utveckling, som var på gång. Han har berättat om hur han och hans kamrat skulle tvingas att hälsa hakkorsflaggan på ett vandrарhem i Hamburg. När de vägrade, blev de utkastade.

Efter realexamen 1937 var frågan hur vägen skulle gå vidare. För Elisabet var det självklart: helst gymnasium, i andra hand seminarium. Lars hade en egen idé, som skulle ge honom en större självständighet. Han önskade fortsätta studierna på en annan, och kostnadsfri, väg, nämligen genom Försvaret. Han skulle värva sig, gå korpralskola och sedan söka in på Försvarets Läroverk, en bildningsväg för många fattiga pojkar. Elisabet grät, Frans Johan skrev på. Det blev inte bra. Korpralskolan var en uppgift, som inte bara krävde ett robust psyke utan också en slagtålig fysik. Det blev det senare, som fällde utslaget. Efter flera skador fick Lars lämna regementet. Utan försörjning, med en halv utbildning stod Lars utanför kaserngrinden, men han visste vad han skulle göra. Han skulle bli journalist. Han gick till Växjöbladet och bad att få bli volontär.

– Vi har ingen plats, där du kan sitta, blev svaret.

Då gick han upp på vinden och letade upp ett bord och en stol.

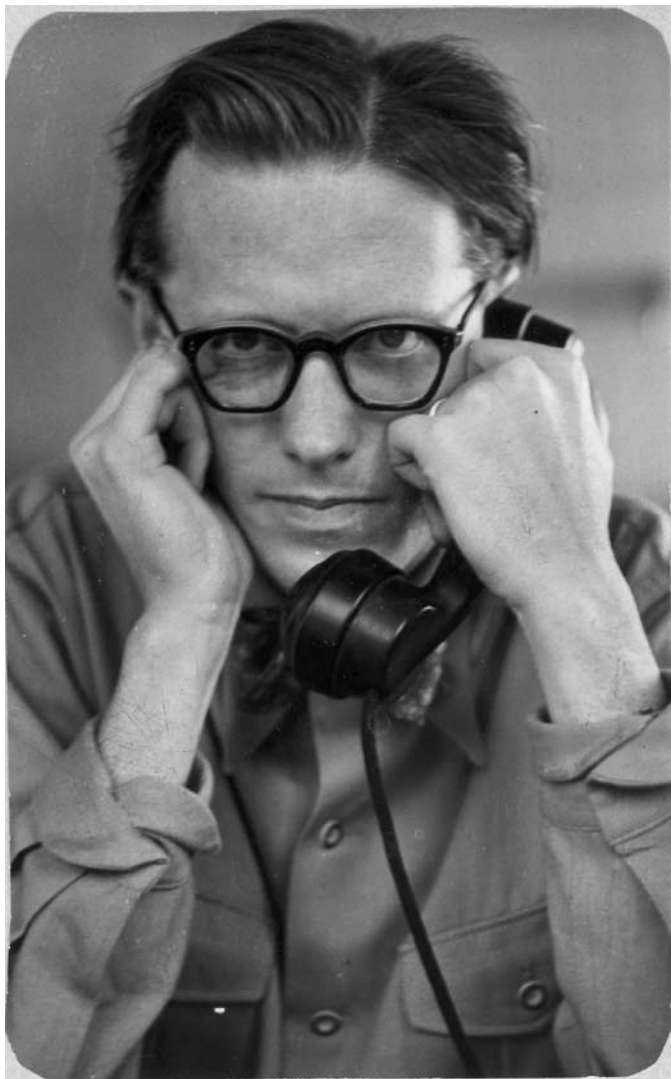
– Nu har jag någonstans att sitta, sade han.

Hans första uppdrag blev att recensera en pjäs på Växjö teater. Han hade aldrig varit på teater förut och skrev mest om de hårda stolarna.

Från Växjöbladet kom Lars över till stadens socialdemokratiska tidning, Kronobergaren. Vi är nu på slutet av 1930-talet. 1939 bröt kriget ut. 9 april 1940 ockuperades Norge och Danmark. Kronobergs regemente mobiliserade dagen efter och gick i fotmarsch till Helsingborg med tomma ammunitions-kärror. All ammunition hade gått till Finlands vinterkrig. Men alla ställde upp, och om än bara en halvtbildad korpral var Lars en värdefull tillgång, än mer när ett reservregemente ställdes upp något år senare, I 41. Där fanns

det endast en yrkesofficer, alla andra var reservare eller snabbutbildat befäl. Ingen hade vinterutbildning. Likafullt förlades I 41 i beredskap vid finska gränsen. Beredskapen tillhör bragderna i den generationens historia. Det gäller i synnerhet I 41, där min far blev furir och sedan personalvårds-officer.

I pauserna mellan beredskapstjänsterna hann Lars med att få ny tjänst på en annan socialdemokratisk tidning, Nya Norrland i Sollefteå.

Polisunderrättelser – Lars Braw som ung journalist

Där fann han också sin blivande hustru, min mor. Frieriet var i lika delar präglat av oförskräckthet och viljestyrka. Han gick fram till henne i personalmatsalen och frågade:

– Får jag sitta hos fröken Sidén?

Det fick han.

Därför var inte steget långt till att bjuda hem henne till det lilla hyresrummet. Där väntade en ny uppgift på fröken Sidén. Hon skulle bildas. Långa kvällar tillbringade de vid var sin bok. I huvudsak var det arbetarförfattarna. En gång tröttnade hon, och när han var på behörigt avstånd hos sina föräldrar, skrev hon och slog upp förhållandet. I ilfart återvände han till Sollefteå och gjorde klart, att det inte gick för sig.

Lars slog sig inte till ro på Nya Norrland. Han sökte tjänst på Stockholms-Tidningen, också det med energi och framåtanda. Istället för att sända in sina handlingar åkte han oanmäld dit med en pärm med sina artiklar. Han fick möta den mäktige chefredaktören Börje Brilioth, och han fick tjänsten. Tidningens ägare var vid denna tid Torsten Kreuger. Han hade ambitioner att bygga upp ett tidningsimperium och köpte Västernorrlands Allehanda i Härnösand, dit han sände några betrodda medarbetare, bl.a. H.K. Rönblom och Lars. Med sin vanliga energi och kreativitet tog sig Lars an tidningsmaket från alla synpunkter. Han inte bara skrev och redigerade, han lade upp distributionslinjer, värvade lokalkorrespondenter och ordnade flygevenemang. Tidningen blev mer än en tidning, mer än en tidsspegel. Den blev bygdens stora händelse, ett evenemang i sig. Den linjen skulle Lars förverkliga i större skala senare, både på Skånska Dagbladet och Kvällsposten.

Föredöme och läromästare

I Härnösand kommer jag själv in i bilden. Jag föddes där 1948 men växte upp i Trelleborg och Malmö, sedan Lars fått anställning på Skånska Dagbladet. Hur var det att vara son till en sådan man – innovativ, viljestark och outtröttligt verksam? Självklart var det tidningarnas utveckling, som utmärkte pulsen i hemmet: pressläggningen, tryckningen, upplagan, annonserna, avtalsförhandlingarna, förseningarna, driftssabotagen, framgångarna. Det gällde för oss barn att vara med i allt. Ofta hölls förhör om innehållet i dagens tidning. Givetvis måste det vara rätt tidning, d.v.s. den som Lars just då arbetade på. Jag skulle vilja peka på de positiva sidorna i detta sätt att leva. Genom att vi barn fick veta allt detta och leva med i det, fick vi också en tidig träning i ledarskap. Lars har sagt:

– Om man skall ha en tidning, måste man tycka om sina läsare.

Detta är det mest grundläggande i ledarskapet – *samhörighet*. Man måste ha en samhörighet med dem man skall leda. Man måste förstå dem, till och med bättre än de förstår sig själva. Därför har Lars aldrig behövt kund-

undersökningar eller konsulter. Han har intuitivt förstått sina läsare, och därför har han också förstått vad som passar dem. Han har haft rätt. Han har lyckats. Hans framgångar som tidningsmakare är ovedersägliga.

En annan viktig faktor i ledarskapet är *fysisk närvaro*. Under sina år på Kvällsposten var min far på plats klockan sju varje morgon. Han gick igenom alla avdelningarna, talade med förmännen, var anträffbar för alla, som hade något på hjärtat. Långt senare har det hänt, att tidigare medarbetare hejdat honom och sagt:

– Det var så bra, när du var där, för du var *där*.

En tredje faktor är *uthållighet*. Min far har haft en enastående uthållighet i sina uppgifter. Inga motgångar, inga besvikelser har fått honom att lämna ett uppdrag. Hans uthållighet har inte bara en mental utan också en fysisk sida. Han har under allt sitt intensiva arbete levt ett mycket regelbundet liv. Inget nattsudd, inget drickande, inget slarv med måltider, inga äventyrligheter i privatlivet, inga ekonomiska oegentligheter. Varje dag har han sovit middag, varje helg har varit ledig. Allt har varit inriktat på att samla kraft till uppgiften.

Den fjärde sidan av hans ledarskap är den starkaste: *innovation*. Han har varit en fantasimänniska i den meningen att han har sett det som inte finns men som skulle kunna finnas. Han har aldrig stannat, aldrig nöjt sig med det som är. Det värsta han vet är att allt går sin gilla gång. Det ligger en sund insikt i detta. Det som inte går framåt, det går tillbaka. Ingenting står stilla. Det handlar inte i första hand om en kamp mot det ständigt närvarande förfallet, det handlar än mer om skaparglädje. Som alla innovativa människor har han också fått föra en ständig kamp för att få andra att se den vision han själv ser, att tändas av den möjlighet han själv upptäckt.

Med familjen

Många barn med föräldrar i offentlig ställning har kunnat säga: «Ni hade tid för alla andra, men inte för oss.» Så kan det inte sägas om min far. Han hade tid för sin familj, med samma viljestarka och innovativa inställning till tillvaron som annars. Han tog oss på långa resor, till England, Tyskland och Italien. Jag skulle tro att det var Sven Hedins skolbok *Från pol till pol* som gjort resandet till ett ideal för honom. Sällskapsresan var honom främmande. Resan skulle vara ett äventyr, helst en strapats, «ett liv för män, för hårda män» – som han ofta sade.

Han engagerade sig också i sina barns intressen. Ett år hade jag blivit intresserad av Smålands medeltid, och tillsammans åkte vi runt till svåråtkomliga fornminnesplatser. Då blev det verkligen strapatser. Med hjälp av en uppblåsbar kanot tog vi oss fram till holmar och öar, där det funnits medeltida bebyggelse.

Litteratur och teater var en självklar del av vår barndom, i synnerhet teater. Vi såg Jarl Kulle spela Karl XII och Gustav III, vi såg Olof Widgren i *Cocktailparty*. Gösta Folke och Agneta Prytz var våra vänner, liksom Göte Fyhring och Emmy Storm. Därför blev också 1968-årens inflytande på teaterlivet i Malmö en besvikelse.

Vad jag särskilt värdesätter hos min far, var att han var så angelägen om att vi skulle ha kontakt med den äldre generationen. Varje sommar körde han med familjen den långa vägen till Näsåker i Ångermanland, där mina morföräldrar bodde. Varje sommar och många vintrar vistades jag och min syster hos våra farföräldrar. Det går inte att nog uppskatta de värden detta förmedlade. Det gav hemhörighet och samhörighet med ett annat Sverige än tryckpressarnas. Både min farmor och min mormor var varmt troende kristna, min farfar var dessutom kyrkvärd. Det var en självklarhet att hålla helgsmål och att delta i gudstjänsten. Gemenskapen med den äldre generationen var ingalunda endast lätt. Att vara svärdotter till Elisabet Braw hade sina sidor, och att vara svärson till Hilmer Sidén, som var minst lika viljestark som min far, var inte bara lätt.

Lars Braw med sin hund, airdaleterriern Timmy. Hundar fäster sig omedelbart vid Lars. Vare sig det gäller vildhundar i Jemen eller familjehundar på Limhamnsfältet i Malmö närmar de sig glatt och förtroendefullt utan att han lockar på dem.

Medaljens baksida

Har det inga nackdelar att växa upp tillsammans med en far, som är en of-fentlig person och därtill viljestark, innovativ och energisk? När min fars ularsengagemang vaknade på slutet av 1950-talet bestämde han att jag och min syster skulle bli läkare. Jag ifrågasatte det aldrig, men undan för undan visade det sig att jag saknade den begåvning, som krävdes. Det var matematiken – och därmed kemin och fysiken – som gick trögt. Jag kämpade, jag tog brevkurser. Jag kom till logaritmer och där var det stopp. Jag kunde inte förstå hur detta fungerade. Till sist insåg min lärare i matematik hur det var fatt och gav mig underkänt. Det hedrar honom. Han visade mig därmed att denna väg var till för andra än för mig. Jag provade då på tanken att istället bli jurist. Jag tror inte att min far märkte det. Sedan grep vår Herre in och kallade mig till präst, och då vaknade min far till. Detta var inte bara ungdomligt oförstånd, det var revoltlusta, det var att kasta bort sitt liv på något totalt meningslöst. Jag kan inte minnas att han likt sin farfar hoppade jämfota av ilska, men känsloläget var fullt i nivå med den gamle soldatens. Till saken hör att min far vid denna tid befann sig på ett tydligt avstånd från sina föräldrars fasta förankring i kyrkan. Hans problem delas av många fäder. Det gäller att inse att jag är inte min son, och han är inte jag. Det jag kan, det kan inte han, men han kan något som jag inte kan. Med tiden har min far försonat sig med denna insikt.

Eftersom varje människa är begränsad och bristfull, ligger det i sakens natur att ingen relation mellan far och barn kan vara enbart positiv. Vi är inte i stånd att göra allt rätt, varken åt ena eller andra hållet. Märkligt nog reagerar en del nutida människor mot att många av kyrkans gudstjänster börjar med en bön om förlåtelse, medan nästan alla nutida författare och journalister skriver om sådant som behöver förlåtas och förändras. Det gäller i synnerhet i relationen mellan barn och föräldrar.

När det gäller min far vill jag säga, att om man lägger samman plus och minus i det sätt han har varit far, blir resultatet ett stort plus. De minus som finns med, är en utmaning:

– Gör det bättre själv!

De stora äventyren, den stora kampen och de stora framgångarna ligger nu bakom min far. Med lugn tillförsikt ser han framåt. Hur är det möjligt? Han har berättat att han som skolpojke var nära att drunkna. Då såg han ett klart ljus och i det en underbar trädgård. Han har också berättat att han under alla år bett sin barndoms bön.

Gud som haver barnen kär
se till mig, som liten är.
Vart jag mig i världen vänder
står min lycka i Guds händer.
Lyckan kommer, lyckan går.
Du förbliver, Fader vår. Amen.

Att engagera läsarna och knyta dem till tidningen *ur Malmö stads historia, sjunde delen*

Kvällspostens journalistiska filosofi, som var annorlunda än den övriga kvällspressens, hade främst skapats av redaktionschefen Lars Braw, som gjorde tidningen till en «glädjespridare». Den utropade «Visst händer det glada saker här i världen». Denna målsättning gav upphov till många redaktionella nysatsningar, som alla hade det gemensamt att de engagerade läsarna och direkt knöt dem till tidningen. Kvällsposten delade ut rosor, «gladpatruller» hjälpte till i trafiken, olika «skolor» startades, blomsterskola, stjärnskola m m. Tävlingar blev vanligare, t.ex. «allmänkunskap» mellan olika skolor. «Kvällspostens riksdag» introducerades och från allmänheten rekryterades «folkvalda» från olika orter. Dess representanter uttalade sig därefter i skilda aktuella frågor. Samma idé togs upp av Verdens Gang i Oslo. «Tusentipset» gav en mängd direkta nyheter genom telefonpåringningar från allmänheten.

Kvällsposten genomförde också den s k serierevolutionen genom att som första dagstidning trycka serierna i färg. En annan nyhet var läkarsidorna. Senare tillkom den s k Matdoktorn, som gav hälsoråd. «Jakten på Mr X» engagerade tidningens läsare under många år.

Under hela denna inriktning under många år låg ambitionen att främst bli en «familjetidning» som på sikt skulle garantera en stabil läsekrets av betryggande storlek. Alla dessa redaktionella utspel ledde till ständigt ökade upplagor och 1973 blev ett märkesår för Kvällsposten. Det året blev nämligen Kvällsposten Sydsveriges största tidning, därmed också större än modertidningen SDS. (Sydsvenska Dagbladet).

Redaktionschefen

ur chefredaktör Ola Gummessons bok Med KvP mot succé

(Parenteser betecknar utelämnanden från originaltexten eller klargöranden.)

I Ola Gummessons bok *Med KvP mot succé* (eget förlag 1999) är Lars Braw en flitigt förekommande gestalt.

Han förekommer först som fotografen Bertil «Rubbe» Rubins kollega i arbetet med en film som gjordes på uppdrag av Rädda Barnen, (Nästa filmuppdrag för Rädda Barnen utförde Lars Braw i Algeriet tillsammans med Jan Troell.)

Lite senare får han ett eget kapitel:

Lars Braw till Kvällsposten

Under 1964 gjordes en rekrytering som fick utomordentligt stor långsiktig betydelse för Kvällspostens utveckling.

Enligt jubileumsboken «Från Kvällsposten till Kvällsposten» hade styrelsen för Sydsvenska Dagbladet AB i januari 1964 aktualiserat behovet av en «koordinator» på KvP:s redaktion.

På tal skulle förre KvP-medarbetaren Sven Forsse och Sveriges Radios Bo Holmqvist ha varit.

I februari meddelade dock Olof Wahlgren, som 1963 utnämnts till vice VD i SDS-koncernen och VD för KvP, att mannen för den nya posten var Lars Braw, sedan tre år tillbaka chefredaktör på Skånska Dagbladet och en garvad tidningsman med internationell utblick.

Om jag fattat saken rätt hade Olof Wahlgren dessförinnan inte ens underrett (chefredaktör) Sven-Olof Berlin om valet av Lars Braw.

Olof Wahlgren var uppenbarligen ute efter en tidningsmakare. Det måste omedelbart ha stått klart att Lars Braw och KvP:s redaktionssekreterare från starten som daglig tidning 1950, Åke Thomson, svårligen skulle kunna rymmas på ett och samma redaktionsgolv.

«Jag höll på 'Tom', men Braw hade en mycket, mycket bättre ställning hos Olof Wahlgren», förklarar Sven-Olof Berlin i Kvällspostens jubileumsbok.

«Det blev sammandrabbningar och 'Tom' tackade ja till ett anbud att bli redaktionssekreterare på Läkartidningen.»

(...)

Med Lars Braw som redaktionschef hade Kvällsposten fått en drivande kraft som så länge han stannade på sin post levererade en aldrig sinande ström av nya redaktionella uppslag. Till hans tidiga initiativ hörde en lay-outmässig omgörning av Kvällsposten.

KvP skulle, förklarar han i 'Från Kvällsposten till Kvällsposten', i n t e likna Expressen längre:

«Vi gick över från bodonistilarna till groteska stilar och fick på det sättet en layout och en image som gav intryck av att vara kontinental.»

Lars Braws 14 år som redaktionschef sammanföll med en dynamisk period för Kvällsposten. Djarva och inte sällan omstridda satsningar följde slag i slag.

Ola Gummesson berättar om 1966, året då tidningshuset på Segevång hade ekonomiska bekymmer men då också mycket annat hände:

Lars Braw övertog ansvarig utgivarskapet för Kvällsposten av Sven-Olof Berlin.

Själv utnämndes jag till andre redaktör och kom därmed att formellt ingå i redaktionsledningen. Till min efterträdare som politisk redaktör utsågs Ulf Rytterborg.

Även om SDS-koncernen hade ekonomiska bekymmer fanns gott om glädjeämnen för KvP:s redaktion. Kvällsposten noterade 1966 en upplaga på 76 500 vardagar och 102 420 söndagar efter mycket kraftiga ökningar 1961, 1963, 1964 och 1965.

Om Kvällspostens policy under 1970-talet skriver Ola Gummesson bland annat:

Utlandsrapporteringen betraktade Lars Braw och även jag själv som utomordentligt betydelsefull. Vi var måna om att bygga ut vårt nät av utlandskorrespondenter och fick ett mycket väl fungerande sådant.

- Dessutom skickade vi ständigt ut folk från redaktionen i Malmö på utlandsuppdrag, understryker Lars Braw.

Utrikeskorrespondenterna hade genomgående frilanskontrakt med Kvällsposten.

På somrarna brukade korrarna (utrikeskorrespondenterna) på Lars Braws initiativ vikariera på centralredaktionen – ett bra sätt för både dem och oss i ledningen att fördjupa kontakterna.

(...)

Vi gick systematiskt in för att försöka befria Kvällsposten från fel och etiska övertramp, gjorde en stor reklamkampanj byggd på de etiska reglerna, uppmanade läsarna att se till att vi levde upp till dem. Som ett led i den pressetiska kampanjen inbjöd Lars Braw pressombudsmannen Lennart Groll att följa redaktionens arbete.

I den kloke och i tryckfrihetsfrågor väl förfarne advokaten Göran Luterkort hade vi ett värdefullt stöd.

(...)

«Visst händer det glada saker här i livet», förkunnade vi och delade ut rosor och lotter till trogna och presumtiva läsare. Vi sände ut «Gladpatruller» från redaktionen (enligt vad Lars Braw uppger i jubileumsboken [...]) en idé som kläcktes av kriminalreportern Ulf Matson).

Gladpatrullerna överraskade människor med någon liten gåva eller vänlig gest.

Vår målsättning var att Kvällsposten varje dag skulle innehålla minst ett positivt inslag i den sedvanliga floden av dystra nyheter.

(...)

1971 debuterade KvP-doktorn, Dr Münster, vilken under många år svarade för medicinska råd till Kvällspostens läsare. Något år senare fick Kvällsposten också en matdoktor, Dr Hessel, som själv lagade mat och försåg läsarna med rekommendationer om lämpliga kostvanor. Båda doktorerna rekryterades av Lars Braw.

I reportage tog Kvällsposten läsarnas parti mot okänsliga eller övernitiska myndigheter samtidigt som vi bekämpade olika former av missförhållanden i samhället.

Vi hade under årens lopp många kritiskt granskande artikelserier som den med vinjetten «Det måste vi göra någonting åt!» med start den 16 augusti 1971, samma dag som Kvällsposten redovisade en TS-granskad upplaga på mer än 100 000 försålda exemplar.

Lars Braw skrev om den serien i ett av sina veckobrev:

«Det handlar ju inte enbart om att sälja – vi vill också göra en insats och få människor att förstå, att vi har möjlighet i Kvällsposten att påverka både de maktavande och de allmänna tendenserna inom samhället. Vi kommer nu i tur och ordning att ta upp åldringsvården, de nya bostadsområdena, miljövården, naturvården, narkotikan, rivningarna, skolan, sjukvården, de arbetslösa akademikerna, personalmatsalarna och barerna, daghemmen och lekplatserna.»

(...)

Av Lars Braw initierade «Tusentipset» blev en institution som vårdades väl. Jag minns att vi inom loppet av någon timma fick 35–40 samtal när det

en gång brann i Arlöv. Tusentipset kompletterades med 1000 kronor för «gladaste nyheten» och en tävling på temat «gladaste bilden».

(...)

Under en period sammanträdde «Kvällspostens riksdag» med ett par hundra ledamöter som valts ut bland tidningens läsare. Första sammanträdet hölls i september 1972 på Jägersro i Malmö. Denna idé «såldes» initiativtagaren Lars Braw och jag för övrigt till Arne Bonde, chefredaktör på Verdens Gang i Oslo. Vi reste själva till Oslo och berättade om hur KvP-riksdagen fungerade.

Ulf R. Johansson kommer till tals i ett citat om den så kallade kulturrevolutionen:

«Med facit i hand är det lätt att se att kulturrevolutionen ingick i ett stort journalistiskt projekt där kommersiella aspekter blandades med folkbildning och en levande kontakt tidningsläsare ... Tidsandan, hur den än skall definieras, handlade mycket om delaktighet och demokrati, att etablissemang och maktmonopol ifrågasattes, och KvP:s dåvarande ledning hade inte bara en omskakande kulturrevolution på sitt samvete: den agerade folkbildare genom Läsextras specialsidor med utdrag ur nya och klassiska romaner, den fångade upp KvP:s politiskt intresserade läsare genom Kvällspostens riksdagar, skolorna lockades in i tidningen via satsningar som Kunskaps-
toppen o s v.

De många KvP-experimenten följdes med intresse – alternativt avsmak! – av andra tidningar. Alldeles speciellt som kulturrevolutionen gick vidare med att helt bryta upp från en fast kultursida – kulturmaterial sprängdes in i den övriga tidningen – och lika ofta hade ett omfång som klart överskred dem gamla kultursidan, som 'olycksdagar', då kulturmaterial lyftes ut mellan editionerna.»

Ola Gummesson kommenterar:

Hur mycket de kulturskribenter i Stockholm som i kör fördömde Kvällspostens kulturrevolution visste om KvP:s kulturavdelning före och efter genomförandet kan man – slutligen – undra. Mitt intryck är och har alltid varit att de flesta stockholmare nästan enbart läser i Stockholm utkommande tidningar.

I en uppräknings av kreativa arrangemang i tidningens regi nämner Ola Gummesson två av Lars Braws idéer:

En lika enkel som genial och slitstark idé, kläckt av Lars Braw, var «Mr X». Medarbetare i Kvällsposten klädde ut sig och rörde sig i spridningsområdet där läsarna på grundval av vaga signalement försökte upptäcka och avslöja vederbörande.

«Mr X» återkom år efter år, läsarna tröttnade aldrig på att jaga ...
(...)

Framgångsrik var även Lars Braw-inspirerade satsningen på «Vi gör ditt jobb» vilken innebar att KvP-medarbetare under en vecka jobbade för en KvP-läsare som under tiden fick av tidningen betald semester på Kanarieöarna. I en första omgång bytte sju KvP-medarbetare jobb med läsare och redovisade efteråt sina erfarenheter i reportageform: Kerstin Berlmán, Sven-Olof Gunnarsson, Ulf R Johansson, Mark Lippold, Ulf Matson, Agneta Roth och Ingela Uhrbom.

Kvällspostens satsningar på hjälp till nödlidande får ett helt kapitel i Ola Gummessons bok:

Den bild läsarna fick av Kvällsposten präglades i hög grad av de stora ideella insatser som tidningen svarade för och som bar Lars Braws signatur. En av dessa, «Livets vatten», inriktades på brunnsborrningar i Indien dit Lars Braw reste och där han bland annat träffade Moder Teresa.

En satsning i större skala gällde de på sin tid omtalade «matbombningar» som flygarlegenden Carl Gustaf von Rosen under första hälften av 1970-talet utförde i Etiopien. Denne den siste av de stora svenska äventyrarna hade mellan 1946 och 1956 varit chef för Etiopiens flygvapen.

1969 deltog Carl Gustaf von Rosen på utbrytarprovinsen Biafras sida i inbördeskriget Nigeria samtidigt som Kvällsposten samlade in pengar till Biafra. Över KvP:s insats i detta sammanhang var jag personligen inte begeistrad men Carl Gustaf von Rosen betraktades icke minst efter sin insats i Biafra i vida kretsar som en hjälte.

(...)

Drivande kraft bakom KvP:s ideella satsningar var alltså Lars Braw som själv berättar om dem i en intervju i «Från Kvällsposten till Kvällsposten»:

«Det gick som jag trodde. Läsarna tyckte att de själva var engagerade i någonting, inte som i de stora hjälporganisationerna, när man skickade in pengar på ett postgiro. Det är i och för sig inget fel på det, men det här var så väldigt konkret. Man kunde se hur många säckar vete som von Rosen 'bombade' och likadant var det med 'Livets vatten'. Folk gick och drack direkt ur floden och blev sjuka. Samtidigt kunde man med ganska enkla arrangemang borra brunnar med friskt vatten och det är något som människor förstår. Och de kände sig hemma med tidningen, kände att de själva

hade gjort någonting och det betyder naturligtvis mycket, jämfört med att bara vara åskådare.»

Lars Braw lärde i samband med reportageresor tidigt känna u-länder. 1959 gjorde han en film för Rädda Barnen om spetälska (lepra) tillsammans med fotografen Bertil Rubin (...). Braw och Rubin har båda en äventyrlig ådra. Vid ett besök i Eritrea tillfångatogs de av rebeller och var ytterst nära att få släppa livet till.

Tillsammans med Jan Troell gjorde Lars Braw två filmer, en om ögon-sjukdomen trakom och en om flyktingar i Algeriet.

«Kvällspostens Flyghjälp» i Etiopien initierades av Lars Braws vän Carl Gustaf von Rosen tillsammans med Rudolf Abelin och Björn Andreasson vid Malmö Flygindustri, MFI.

Vid flygbombningarna i Etiopien adapterades ingalunda förstörelsebringande bomber under vingarna på MFI:s «Saab Safari» men väl säckar med mat som släpptes ned till den svältande befolkningen i byar som omöjligen kunde undsättas på annat sätt.

Kvällsposten samlade in pengar till ett plan, Lions till ett annat, Lutherhjälpn och Pingstkyrkan till ett tredje, Svenska Journalens läkarmission till ett fjärde. I flottan ingick också en av Lions bekostad DC3:a samt en helikopter.

Projektet krävde så när Lars Braws liv. Under en flygning i Etiopien med Carl Gustaf von Rosens son Eric von Rosen som pilot störtade planet, tur-samt nog i ett buskage.

De båda förlorade medvetandet. När Lars Braw återfick detta hängde de upp och ned i planet. Han såg att Eric von Rosen blödde svårt ur ett stort sår i halsen och trodde att den unge piloten var död.

Lars Braw lyckades lossa säkerhetsselen, föll ned i buskaget men klättrade upp i planet och frigjorde, plågad av svåra smärtor i ryggen, Eric von Rosen.

Trots att han fruktade att planet skulle fatta eld återvände Braw ännu en gång för att hämta en nödsändare och en sjukvårdsväska så att han kunde förbinda von Rosen vilken, om än mycket medtagen, var vid liv.

Traktens invånare strömmade till. Med teckenspråk förmådde Lars Braw dem att tillverka en provisorisk bår på vilken Eric von Rosen fördes till en by där några engelsktalande studenter befann sig. Följande dag plockades Braw och von Rosen upp av en helikopter i byn varifrån de fördes till sjukhus.

Extremt uthållig i sitt sökande efter nya idéer

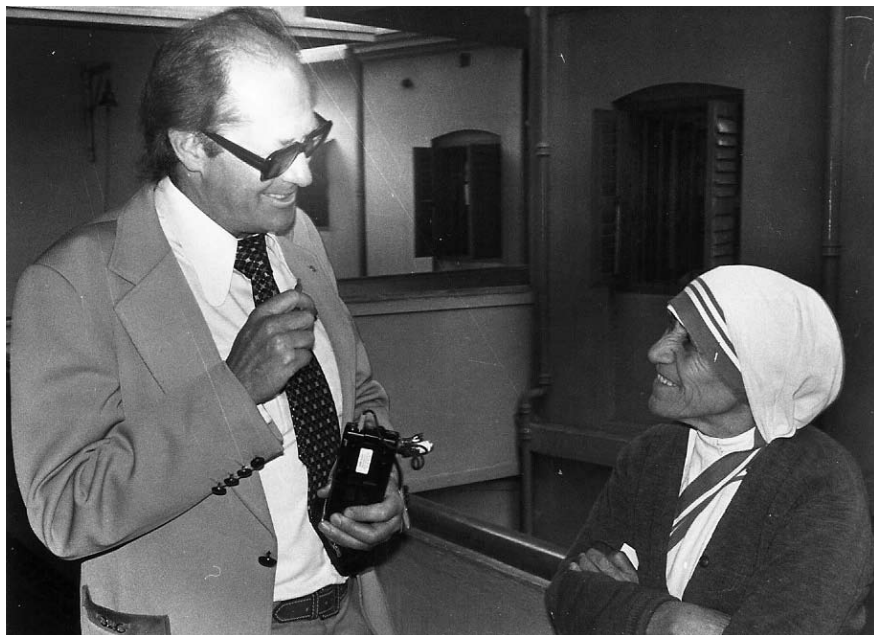
*Ola Gummesson om Lars Braw i boken **Med KvP mot succé***

Jag har aldrig samarbetat med någon som så intensivt har gått upp i sitt jobb som Lars Braw.

Han bar som Kvällspostens redaktionschef på en stark övertygelse om att tidningen skulle växa sig allt starkare genom att utveckla en egen profil.

Kvällsposten fick, så löd ett av hans grundläggande budskap, under inga omständigheter efterapa konkurrenterna.

Lars Braw var ständigt på jakt efter nya idéer för att markera KvP:s särart – samt, givetvis, för att vi skulle höja upplagan.

Intervju med Moder Teresa efter en gryningsgudstjänst i Calcutta

Så här berättar han själv i *Från Kvällsposten till Kvällsposten*:

«Jag ansåg inte, och anser fortfarande inte, att man ska kopiera någon annan tidning. Jag menar att man ska göra tvärtom. Det är ju det som stimulerar både konkurrensen och läsarna. De kanske köper två tidningar i stället, för att de är så olika.»

Kvällsposten skulle inte likna Expressen vilken många på Kvällspostens redaktion såg som ett föredöme, understryker Lars Braw som inledde sitt arbete på Kvällsposten 1964.

Han var den gången 44 år och hade en lång journalistisk karriär bakom sig.

Den gick via Växjöbladet, Kronobergaren, Nya Norrland, Stockholms-Tidningen, Västernorrlands Allehanda till Skånska Dagbladet där han suttit som chefredaktör i tre år när Olof Wahlgren tog kontakt.

(...)

Lars Braw hade liksom den tidning vi tillsammans kom att arbeta för en egen stil – en högst personlig sådan med drag av sportig engelsman. Han klädde sig elegant, bar keps över en sakteligen glesnande hjässa och körde – vad annat? – Morgan.

(...)

I sitt arbete på Kvällsposten var Lars Braw mestadels den store entusiasmen.

Ständigt presenterade han nya idéer. De flesta var han själv upphovsman till men han tog gärna till sig andra KvP-medarbetares uppslag om han bedömde dem som goda – och säljande.

Till jobbet kom han tidigt. (...)

Ofta hade Lars sedan gårdagen kläckt en eller flera idéer som han med ständigt samma iver utvecklade.

(...)

Kaj Braw karaktäriserar i ett brev till mig 1999 maken Lars som «en egendomlig blandning av mod, tålmod och otålighet». Bättre kan det inte sägas. Lars Braw fruktade ingalunda djärva och kontroversiella satsningar. Han var extremt uthållig i sitt sökande efter nya idéer.

Han var också en otålig chef, gillade minst av allt att bli motsagd. En och annan medlem av redaktionen drog sig nog för att säga sin uppriktiga mening i hans närvaro.

Riktigt svårt hade Lars för facket och de rättigheter som medbestämmandelagen, MBL, så småningom gav de fackliga organisationerna.

Under de perioder Elsa Meldal och Allan Carlsson var ordförande i journalistklubben fanns knappast några problem (den senare utsågs för övrigt till administrativ redaktionschef under Lars och min tid). Kärvare

blev klimatet med Rolf Erichs som ordförande. Inget talar för att Lars Braw hade något emot Rolf Erichs eller andra företrädare för klubben som p e r s o n e r. Men fackets blotta existens fick honom med tiden att se rött, särskilt sedan MBL trätt i kraft 1977.

Skärmytslingar med samrådsgruppen var inte ovanliga. En gång hade vi beställt den s.k. Kaptenshytten på en av «de stora båtarna» till Köpenhamn i akt och mening att skapa bättre relationer mellan redaktionsledningen eller, som vi sade, «chefredaktionen», och samrådsgruppen. Vi hann knappt sätta oss till bordet förrän Lars rök ihop med de fackliga representanterna.

(...)

Lars Braw passade inte i MBL-perioden, konstaterar han också och den saken håller jag, vis av erfarenheter från denna period, med om.

Men nog påverkade Lars Braw Kvällsposten så länge han verkade som redaktionschef och visst hade vi nästan alltid roligt tillsammans, dessutom mycket att glädja oss åt, icke minst kraftiga upplageökningar.

(...)

Lars Braws närmaste medarbetare var redaktionssekreterarna vilka såg honom som en inspirerande om än krävande chef.

(...)

Ett bevarat brev från Lars Braw i en av mina pärmar ger en antydning om våra aktiviteter och inte minst om Lars intensitet i sin roll som redaktionschef på KvP.

Det anlände under min semester en augustidag i början av 1970-talet.

«Broder Ola.

Hoppas att du har en fridfull semester – här är det väl så där. Jag tänkte i alla fall att du kanske inte hade fått de kompletta upplagesiffrorna så jag skickar dem. Det blev ju i stort sett som vi trodde. Roligt är det förstås att vi är den enda tidning som ökat på söndagarna.

Sammanträdena börjar komma igång. I dag har vi det första för höstsäsongen med Folke Wendel. Rune har krävt det för att vi skall komma i gång med höstförberedelserna i god tid. Jag har själv talat med Folke vid ett par tillfällen, och han är helt inne på följande linje:

Augusti: kampanj 'Det måste vi göra något åt'.

September-oktober: Kulturrevolutionen – annonskampanj i samtliga sydsvenska tidningar.

November: Gåsalotteriet, ev. med lotter också i SDS.

December-januari: affisch- och annonskampanj för serier i färg.

Februari: ny annons- och affischkampanj för doktorn, ev. på temat 'Man och kvinna' med samlevnadsfrågor.

Sedan har jag inte kommit längre, men möjligen kunde man tänka sig 'Den nye mannen', en riktig genomlysare av den förvandling som pågått några år. Ja, du vet ju att sådana som jag (och kanske även du om du ursäktar ...) är ganska ute nu. Vi ska vara mjuka, gulliga, kvinnliga, det är där som den verkliga jämställdheten börjar. Jag tycker att det är ganska för att inte säga mycket intressant.

Att jag skriver till dig om detta under din semester beror på att du kanske skulle vilja fundera ett ögonblick eller två och säga om du har några invändningar. Vi måste nämligen mycket snart börja räkna på det här, och Folke (Wendel) håller på med en jättegrej inför styrelsemötet inom kort. Där skall också de långsiktiga planerna för KvP upp. Budgetarbetet på försäljningsavdelningarna påbörjas imorgon, och jag är förstas angelägen om att de redan från början får klart för sig att vi behöver mycket mer pengar än i år. Men vi skall också få mycket större inkomster!»

Det var inledningen till ett långt brev som alltså anlände mitt i min semester. När man samarbetade med Lars Braw gavs inte många lugna stunder – men väl glada sådana.

Kvällstidningen som folkuniversitet

Journalist Ulf R. Johansson om Lars Braw som chef

Braffe² tillhörde den gamla skolan, som menade att även en kvällstidning var ett folkuniversitet. Därför satsade han stort på informativ läsning som Läseextra, där vi varje dag återgav utdrag ur klassiska romaner, bitar ur nyutkomna böcker etc., och jag fick ofta förtroendet att hålla i materialet tillsammans med Allan Carlsson, C-A Lundin, Bo Plato & Co.

Framför allt släppte Braffe loss mig på ett antal stora serier. Jag gjorde en krigsnostalgisk tur till Finland i de Finlandsfrivilligas fotspår, från Hangö i söder upp till Sallafronten, och 1975 - trettio år efter krigsslutet - var det dags för en stor serie om Berlin 1945 och «nu». Bl a grävde jag i Axel Springer-förlagets rika bildarkiv för att hitta sällan publicerade bilder från slaget om Berlin.

Men framför allt: Braffe visste ju att jag var en engagerad amatörastronom, som skrivit ett par böcker i ämnet, och han gjorde något helt sällsynt i svensk kvällspress:

Under 30 dagar publicerade jag i svit en stjärnbild om dagen, berättade dess mytologi, presenterade de viktigaste stjärnorna etc., och serien avslutades med en praktfull KvP-mitt - för det mesta reserverad för spektakulära bilder - med hela norra stjärnhimlen!

«Stjärnskolan» kallade vi satsningen, och det händer den dag som är (2008) att folk hör av sig och vill komplettera serien.

Den julen (1974?) gav Braffe mig sagda KvP-mitt inom glas och ram som julklapp - tavlan hänger fortfarande i mitt arbetsrum som ett memento över att det var något annorlunda förr i det som elaka kritiker kallar «skymningspressen». Inte helt fel kanske med tanke på stjärnskådandet...

2 Lars Braw kallades, länge sig själv ovetande, för Braffe av en del medarbetare på Kvällsposten.

En vaken, kritisk och viktig röst

Advokat Göran Luterkort om sitt samarbete med Lars Braw på Kvällsposten

Jag kan inte exakt erinra mig när Lars och mina vägar först möttes. Det bör ha varit något eller några år före 1970, eftersom jag flyttade min advokatverksamhet till Malmö 1972.

Bakgrunden till vårt möte är däremot lätt att beskriva. Den hängde samman med mina yrkesintressen. Under min tid i Stockholm hade jag utvecklat ett särskilt intresse för det tryckta ordets juridik, det vill säga allt sådant som hade att göra med Tryckfrihetsförordningen, Upphovsrättslagen, de etiska reglerna för pressen, Pressens Opinionsnämnd och Pressombudsmannen. Det fanns inte så många advokater i landet som intresserade sig för detta rättsområde. En fördel och ett glädjeämne med detta sysslande med pressfrågor var att jag fick stifta bekantskap med pressens folk – den intressantaste yrkesgruppen i landet enligt min mening.

Sålunda kom det sig att Lars och jag träffades, fick yrkesmässiga kontakter och grundade en personlig vänskap sin nu varat i mer än 35 år.

Bland mina uppdragsgivare på tidningssidan intog Kvällsposten en särställning. Tidningen var ju utomordentligt framgångsrik främst beroende på Lars Braws insatser. Kvällsposten var en vaken, kritisk och viktig röst i presskören – och inte så lite fräck. Upplagan imponerade – bortåt 120 000 ex.

Lars var väl medveten om vilka regler som gällde. Hans ledstjärna var att Kvällsposten skulle djärvt och tveklöst gripa in och peka på företeelser som krävde offentlig belysning. En sådan inställning medför naturligtvis risker. Ansvarige utgivaren riskerar ingripanden från PO och PON och i sista hand tryckfrihetsåtal med åtföljande rättegång och kostnadsrisker. Det ville Lars inte onödigtvis utsätta tidningen för. «Vi skall ta risker men inte bli fällda» – därav samarbetet med tidningens jurist som var jag.

Samarbetet gick till så att Lars med sitt fina väderkorn anade när en text snuddade vid gränsen. Han skickade då över den till mig och ringde och begärde ett utlåtande – helst omgående. Dessa kontakter försiggick dygnet runt; inte sällan på minst sagt udda tider. Utlåtandena skulle ju lämnas före pressläggning.

Eftersom både Lars och jag är av naturen morgonpigga så beredde arbetsformen inte svårigheter. Den fungerade utmärkt och resultatet blev att tidningen så gott som alltid klarade sig från ingripanden från PO och PON och ändå fick ut även ganska riskabla texter. Lars brukar erinra om att tidningen praktiskt taget aldrig blev fälld och att den trots detta – eller kanske just därför – kunde bibehålla sitt rykte som strängt granskande men också fräck och uppkäftig.

Det är inte alltid man blir personlig vän med sina klienter. Från den regeln är Lars ett lysande undantag. Vi fann varandra snart även på det personliga planet och inte minst framförallt som ett resultat av Lars bekantskap med Carl Gustaf von Rosen – en kontakt som gjorde att jag tillsammans med Lars, Mårten Werner och Carl Gustaf kom att bilda Carl Gustaf von Rosens Stiftelse för Flyghjälp. Stiftelsen blev i sin tur roten och upphovet till Rotarys Läkarbank, Lars Braws märkliga och bestående humanitära insats, vilken inbringat honom inte bara tillfredsställelse och glädje utan också allmänt erkännande bland annat i form av ett hedersdoktorat.

På väg till Etiopien med Carl Gustaf von Rosen i The Flying Lion

Med dessa rader har jag velat något belysa det osedvanligt fruktbärande professionella samarbetet med Lars men också den personlig vänskap som spirat ur den marken.

Idag är läget lika angenämt och givande som för 35 år sedan. Var fjortonde dag äter vi lunch tillsammans, talar om gamla tider, kommenterar läget i världen och på hemmaplan, byter läsupplevelser, dricker vin och Irish coffee och tycker att livet på gamla da'r har sina agremanger.

Fokus på de mest utsatta

*Pilot Lars-Erik Wallhagen om sitt samarbete med Lars Braw i
MAF*

Upprinnelsen till att jag för många år sedan fick förmånen att få ett nära samarbete med Lars Braw var säkerligen att vi båda såg att flygplan var ett oundgängligt redskap för att kunna nå ut med hjälp till katastrofdrabbade och utsatta människor. Jag var i Bangladesh när Lars Braw, då redaktionschef på Kvällsposten, deltog i ett av Lions regionsmöten på Svaneholms Slott i Skåne. Lions-aktiveten kallades Etiopienhjälp. Detta möte resulterade sedan i Lions Flyghjälp och Stiftelsen för von Rosens Flyghjälp.

I olika artiklar och böcker kan vi läsa om hur Lars Braw tillsammans med bland andra Ture Nydrén från Lions blev nyckelpersoner i de omtalade insatserna för att nå ut med hjälp till de svältande människorna i Etiopien.

De små SAAB Safari-flygplanen blev kända för sin matbombning. Att nå ut och hjälpa människor på plats var en av grundidéerna bakom denna insats. Människor skulle inte behöva lämna sina byar och hamna i växande omänskliga läger.

Den politiskt omvälvande situationen i Etiopien och mordet på Carl Gustaf von Rosen 1977 gjorde att den beundransvärda insats som utförts började avvecklas. Det fanns dock något som kallades «von Rosens testament» levande. Lions guvernörsråd gjorde följande uttalande:

–Vi vet att Carl Gustaf von Rosens önskan var att flyginSATserna skulle vidareutvecklas för att kunna användas på andra områden i världen. Trots det svåra slag som nu inträffat verksamheten är det vår förhoppning att det ska finnas tillräckligt med övertygelse om riktigheten i detta för att med goda krafter hjälp kunna fortsätta vad som ännu bara varit en början.

Denna positiva attityd till flygets möjligheter ledde till ett möte med MAF (Mission Aviation Fellowship) i England 1983. Lars och Ture besökte den dåvarande ledaren Stuart King.

Följande text handlar om Ture Nydréns och Lars Braws första möte med MAF England. Utdraget är hämtat ur boken *Hope has Wings* av Stuart King.

– Hur många flygplan skulle ni kunna behöva?

Frågan kom från en aristokratisk svensk gentleman, Ture Nydrén. Han satt på kontoret med en lika värdig landsman, Lars Braw.

Ett telefonsamtal hade upplyst mig om att de var från Lions International och att de ville tala med oss om att skaffa flygplan till oss. (...)

– I ett antal år har vi understött det humanitära arbetet som den svenske greven Carl Gustaf von Rosen har utfört i Etiopien, förklarade Ture. Vi har försett honom med flygplan till hjälparbete. Han är nu död, men vi vill fortsätta att hjälpa på liknande sätt.

Ture återvände till sin fråga:

– Hur många flygplan behöver ni för närvarande?

Jag räknade snabbt upp i minnet alla de olika fältens situation och deras stora möjligheter och behov.

– Vi skulle behöva sex stycken flygplan, sa jag.

– All right, sa Ture. Vi ska se vad vi kan göra för att skaffa dem åt er.

MAF Sweden bildades 1982, och jag blev arbetande ordförande. Det var därför naturligt för mig att ta kontakt med Ture Nydrén och Lars Braw.

Det fanns också ett intresse från Ture och Lars att den insats som de var beredda att göra fick en så stark svensk förankring som möjligt.

Deras målinriktade sätt att arbeta var en stor inspirationskälla till mig själv och vår styrelse som arbetade för att vår organisation skulle bli en stark partner i MAF:s världsvida arbete.

Det blev många möten med Lars och Ture.

Redan 1985 fanns det pengar för att kunna köpa det första planet.

Lars Braws stora kontaktnät och vilja att göra något resulterade inte bara i att Lions Flyghjälp blev engagerade, utan det blev också Rotary.

Lars var själv rotarian. 1986 var «The Helping Rotary» inköpt och klar för utflygning till Kenya, samtidigt lyckades Lars engagera tidningen Hemmets Journal som påbörjade en insamling till «Helping Journal».

Läsarna skänkte 681 634 kronor och Hemmets Journal tillsköt 150 000 kronor. Den Cessna 206 som inköptes 1987 sattes i arbete i Tanzania på en av de mest svårframkomliga regionerna. Flygbasen blev den lilla orten Kasulu.

1987 hade sex flygplan levererats. 1991 levererades ytterligare en Cessna 206 till Tanzania med beteckningen «The Helping Lion 6». Efter Ture Nydréns död har Jan Åke Åkerlund med flera i Lions fortsatt att stödja MAF med anskaffning av flygplan bland annat till Bangladesh.

I en av våra gamla MAF-tidningar (årgång 1989) skriver Lars Braw i samband med ett besök i Kenya efter leveransen av «The Helping Rotary» bland annat följande:

Denna resa med flygplanet «The Helping Rotary» gav också idén till Rotarys Läkarkbank.

Jag blev själv vid flera tillfällen tagen för läkare. Människor kom fram till mig och berättade genom tolk om sina krämpor, och där stod jag- med block, penna och kamera och kunde ingenting göra mer än om möjligt ta en bild av dem.

Som så många gånger förr under resor i Afrika och Sydamerika kände jag att jag måste göra någonting. Jag har ibland tänkt att själv studera till läkare, men det skulle ta flera år.

Kanske jag kunde göra någonting för att slippa känna denna vanmakt när jag möter sjuka människor? I Rotary finns alla kvalificerade yrken representerade, också många läkare. Skulle jag inte kunna be dem göra det jag inte själv kan?

När jag kom hem till Sverige skrev jag ett brev till alla läkare som är medlemmar i Rotary i de nordiska länderna. Det började: «Har du tänkt på att det finns länder med en läkare på 100 000 människor? Vi har en på 364. Du är en av dem. De flesta av oss skulle vara glada och stolta om vi kunde rädda en människas liv. Du kan rädda tusen.»

Detta blev starten för Rotarys Läkarkbank.

Jag har haft förmånen att flyga med «The Helping Rotary» i Kenya med läkare från den läkarkbank som Lars Braw startade. Ett initiativ som verkligen räddar liv. Hur många tusen som tills i dag har blivit hjälpta är säkert svårt att överblicka.

Lars Braws visioner har genom handlingskraft förverkligats utan stora pengar från SIDA och andra byråkratiska organ.

*När Carl Gustaf von Rosen med stor djärvhet bröt blockaden för att undsätta de svältande i Biafra visade han stor handlingskraft. Han skriver i boken *Nu* bland annat:*

Är det inte människovänligt att i ett läge, då ett helt folk hotas av utplåning och hjälptransporter hindras av en järnhård blockad, bryta blockaden och se till att hjälpen når de svältande? (...) Jag anser att det inte bara är vår skyldighet att hjälpa, det är vår rättighet. Om vi inte är beredda att försvara denna vår rättighet, blir vår «humanitet» tomma ord.

Lars Braw insats för den lilla människan har inte begränsats till hans journalistiska skicklighet. Ord har realiserats genom ett målinriktat och konkret handlande som förmedlat livgivande hopp till många.

Inför utflygningen av hjälpprojektet The Helping Journal. Från höger Lars Braw, Kjell Widarsson (pilot MAF), L-E Wallhagen (MAF), Bertil Falk (fotograf), Jan-Åke Åkerlund (Lion).

Den förste jeepläkaren

Jarl Magnusson om sitt samarbete med Lars Braw i Rotarys Läkarbank

Bland de många overhead-blad jag har finns ett med bara orden Lars Braw på. Det har många gånger fått inleda ett anförande i Rotaryklubb eller annan förening.

Jag har försökt i korthet återge vad han själv berättat om sina reportageresor på 1980-talet i svältens Etiopien. Den ofattbara nöden och brist på vatten, mat. Frånvaro av även enkel sjukvård. Hur tankarna på en läkarbank blev en vision.

Sedan har jag vanligen visat diabilder (före digitalkamerans entré!) vilka speglar Läkarbankens verksamhet på de platser där jag medverkat, lite i Asien men framför allt i Afrika. Fysiskt frånvarande men själsligt högst närvarande har vännen Lars funnits med hela tiden. Då jag nu har anledning blicka tillbaka och lyfta fram tankar och episoder blir urvalet svårt, för stoffet är så rikt.

Låt mig börja med en bild från 1995. Jeepläkarverksamheten hade sedan två år etablerats i Kenya och nu var vi några stycken på en «rekognosceringstur» från Nairobi söderut in i massajland, Mashuru.

Lars Braw, den ständige inspiratören och idésprutan, satt bredvid föraren. Lars hade ont i ryggen, vägen nu på vintern var skumpig. Det hördes inte ett ord av klagan från Lars, men kroppsspråket förmedlade smärta vid varje ryck och törn i Landcruisern. Men han ville med, han skulle med, och vid uppehåll i olika byar och samtal med lokala hövdingar och lärare tog han ledande roll i överläggning om tänkbara platser att inkludera i den nya jeeplinjen

Jag (eller vi, för min Barbro har oftast varit med) har fått oförglömliga naturupplevelser med dramatiska landskap, exotiskt djurliv men fr.a. möten med människor och inblick i deras kultur på ett sätt som charterturisten aldrig kommer i närheten av. Många är också de medarbetare från skilda nationer, som vi mött, ofta starka personligheter som det varit en förmån att träffa, som gett djupa avtryck i minnet.

Tillsammans med den norske kirurgen Knut Sanderud förflöt många timmar med fina samtal på kvällar och helger. Knut hade efter flera tidigare uppdrag i Afrika så mycket levnadsvisdom, blandad med humor, att förmedla.

Knut (tyvärr borta från vår krets sedan flera år) och jag kom att hälsa varandra med orden «21,5». Denna kryptiska hälsning är faktiskt värt att utveckla:

Bland alla patienter jag mötte ute på fältet minns jag en kvinna som kom vaggande med en stor mage, likt kvinnor i fullgången graviditet. Men graviditet och förlossning brukar de sköta själva med stöd av byns erfarna kvinnor. Denna graviditet var dock inte som de tidigare, förklarade hon, hon kände inga fosterrörelser. Undersökning bekräftade detta, inga fosterljud eller -rörelser och i stället för fosterdelar var det en kompakt massa att känna. När började graviditeten? – «Fyra år sedan» Vi tog henne med oss in till Maseno hospital och «dr Knut», som vid operation några dagar senare hade stor möda att fripreparera och med assistentens hjälp lyfta ut en gigantisk muskelknuta (myom), vars vikt uppmättes till just 21,5 kilo.

Man är med och delar människors glädje, och sorg. Då till exempel en ny brunn (med Rotarystöd) invigs och kvinnorna får tillgång till både gratis, rikligt och rent vatten, dessutom nära bostaden, ja då är det ingen hejd på glädjen; männen håller tal (många och långa), kvinnorna dansar och sjunger, ja tjuter till trummors ackompanjemang, och man dukar upp en enkel måltid för att fira händelsen

Med den holländsk läkaren Ellen Jockens som arbetade för Läkarbanken vid sjukhuset i Maseno, Kenya

En dag var det förstämning i personalgruppen. En bror till en anställd hade avlidit på ett sjukhus i Nairobi. Det skulle bli begravning på lördag i hembyn, medarbetarna ville åka dit, och jag tillfrågades om deltagande.

Ursäktade mig med att jag inte hade lämpliga kläder, men det viftades bort med att man kunde komma klädd helt valfritt.

Och min relation till den döde var faktiskt rätt avlägsen, påpekade jag.

Men det gjorde inget, de sörjande skulle bara sätta värde på min närvaro.

Så jag åkte med i Landcruisern som fylldes av folk. Det allvarliga syftet med resan hindrade inte att sång, skratt och stoj fyllde bilen under den timplånga resan.

Sista sträckan innebar en vandring upp på ett berg till den dödes hem, men det var förunderligt att se hur små grupper av människor (flera bärande på något instrument) från olika små stigar anslöt sig, så att väl framme kunde jag notera att ungefär 400 släktingar och vänner ville följa denne enkle man på hans sista färd. Med min lilla bandspelare fångade jag kvinnornas sång (melodi: «O hur saligt att få vandra...»).

Vid skrivandet av dess rader aktualiseras allt flera situationer, händelser, möten. En del bisarra eller osannolika. Som då jag dansade med kungen av Swaziland. «Nä, nu skarvar du», menar vänner då jag nämner detta, men så här var det:

Alldeles intill Emkusweni Mission Hospital i Swaziland hade landets kung en av sina boplatser dit han med sina drottningar och uppvaktning ibland drog sig tillbaka. Så skedde under min tjänstgöringstid på sjukhuset. Vi svenskar drog iväg till festplatsen för att se på dansuppvisningarna till kungens ära. Han satt på en «tron» och åsåg hur de traditionellt ståttligt skinnklädda krigarna med spjut i handen, utstötande tjut av och till, rytmiskt rörde sig fram och åter i dubbla led.

Några förvånades över att den svenske doktorn passivt åsåg detta; jag anmodades förse mig med en käpp som «spjut» och delta i hyllningsdansen. Så skedde. Jag smög mig till det bakre ledet, tittade på kamraternas skutt och försökte hänga med.

En bild från Nairobi i december 1995 vill jag förmedla. Det var ett kvällsmöte med en Rotaryklubb på ett hotell. Där var Lars Braw, min hustru och jag själv som enda gäster. Inte olikt vad som sker här hemma så försökte man få in litet extrapengar med «bötesföreläggande» för olika «förseelser». Den mycket svarta kvinnliga kassören med blixtrande, kvicka ögon lät en liten korg cirkulera bland kamraterna.

«Alla som inte var närvarande föregående vecka skall böta», förkunnade hon.

Men vid åsyftad tidpunkt var vi fortfarande hemma i Sverige, kände oss därför «oskyldiga» och lät korgen passera.

Hon tittade i korgen, besviken över det lilla utbytet. Hon sände runt korgen en gång till med orden:

«Alla som inte är korrekt klädda skall böta!»

(Det vill säga de som saknade slips.)

Men såväl Lars som jag hade faktiskt slips, kände oss fortfarande oskyldiga och lät korgen passera.

Flickan hade observerat att vi två gånger «passat», och med ett stort leende sneglade hon på oss svenskar och sände en tredje gång runt korgen:

«Alla som har blå ögon skall böta!!!»

Nu var det bara att plocka fram plånboken.

Min hälsa har lyckligtvis varit bra under uppdragen med Läkarbanken. Framför allt har jag inte drabbats av malaria. Men däremot av något annat, en underlig sjuka som jag kallar «afrikavirus». Det är ett virus som inte dör, det finns inne i hjärnan mer eller mindre latent. Det aktiveras då jag skriver dessa rader, bläddrar i fotoalbum med bilder från Kenya eller på TV ser något reportage därifrån. Suget att komma tillbaka, att åter sitta på en skev stol i påver miljö i närkontakt med dessa underbara människor, så fulla av humor, glädje, musik. Att skratta i deras glädje, dela deras sorg. Att möta det svarta barnansiktets förtröstansfulla blick. Att se fjärilar, blommor, småkryp utanför verandan, sådant som jag aldrig ser hemma i Värmland...

Tack, Lars Braw!

Min första Läkarbanksrapport

Christina Vigre Lundius, utsänd till Kenya 2001

Mutomo Hospital.

Värmen. Glädjen. Samhörigheten,

Barnen. Systrarna, Medarbetarna,

Sorgen, Närheten.

Jouren på natten med ficklampan i handen nerför gräsgången.

Det alltför närliggande bårhuset.

Fotogenlamporna som lyste i det varma sjukhusmörkret.....

och tiden stod stilla.

Knappast någon gång tidigare i mitt liv har jag känt en så total känsla av att vara närvarande i livet.

Den känslan innefattar hela tiden i Mutomo och gör mig aldrig till riktigt densamma.

Med tack till Rotarys Läkarbank

Christina Vigre Lundius

Snabba ryck för medmänniskan

Göran Ivarsson om när Skandinaviska Läkarbanken grundades

I fd föreståndarens för Erikshjälpen Roland Nelssons bok *Vidare med Erikshjälpen* finns ett avsnitt som heter «Läkarbanken». Rolands bok är skriven 1995.

Det Roland tar upp är bland annat att det ekonomiska stödet till Rotarys Läkarbank från Rotary i USA började ta slut. Lars var då i akut behov av stöd för att inte idén med Läkarbanken skulle gå i graven.

Det här var ju ingen lätt situation för Erikshjälpen: att gå in med ett stöd till en Rotary-organisation.

Roland ordnade i början av juni månad 1990 så att Lars tillsammans med Roland fick träffa dåvarande ordförande i Insamlingsstiftelsen Erikshjälpen, P-O Klint, i Göteborg.

Frågan togs upp på det styrelsesammanträde som följde närmast efter sammanträffandet, och styrelsen beslöt att stödja Rotarys Läkarbank med 200 000 kronor.

När Lars fick beskedet per telefon blev han överlycklig och sa helt spontant:

– Kan vi inte slå ihop Erikshjälpen och Rotarys Läkarbank?

Det gick en tid, och Roland och jag samtalade om förslaget – vi kom fram till att det var omöjligt att slå samman två så olika organisationer.

Men den 7 juni 1990 kom Lars upp till Holsbybrunn från Kosta och tog upp frågan på nytt. Då började vi spåna på om det inte skulle vara möjligt att vidga kretsen av läkare som reser ut till att gälla också icke-rotarianer. Vi ägnade nog större delen av den dagen till att samtala med Lars och försöka skissa på hur en sådan organisation skulle kunna se ut.

Min och Rolands idé var att det vore fel att till Erikshjälpen foga in en så intressant verksamhet som hade startats, och vi menade att det borde vara läge för att i stället forma en parallell verksamhet.

Dagen därpå kom Lars på nytt upp till Holsbybrunn, och den 8 juni 1990 beslutade vi att bilda en ny stiftelse med namnet «Stiftelsen Skandinaviska Läkarbanken».

Vi hade redan dagen före filat på hur urkund och stadgar skulle kunna se ut och den 8 juni 1990 undertecknade Lars Braw, Roland Nelsson och Göran Ivarsson – alltså de tre stiftarna - den urkund som blev starten för Skandinaviska Läkarbanken.

Den första styrelsen utgjordes av: Lars Braw, Anders-Erik Eklund, Nils Ring, Göran Ivarsson och Jan Blomqvist – en barnläkare som då bodde i Varberg. Vi undertecknade även dokument som handlar om Stadgar och Arbetsordning. Allt undertecknat den 8 juni 1990 – som alltså är födelse-datum för Skandinaviska Läkarbanken.

Jeepläkare i Kenya

Sven Åke Hedström om att vara med i Läkarbanken

Kort sammanfattat kan man klart påstå att Läkarbanken är det som mest påverkat mitt liv efter pensioneringen.

Redan under de första åren Läkarbanken fanns visste jag ungefär vad verksamheten rörde sig om. Jag tillträdde som chef på Infektionskliniken i Halmstad 1988 och i början av 90-talet kom en begäran om tjänstledighet från en kollega som planerade att arbeta som jeepläkare i Kenya. Vi hade inte någon vikarie och jag fick själv ta på mig kollegans arbetsuppgifter men kände ingen tvekan att bevilja tjänstledigheten. Kollegans redovisning för arbetet som jeepläkare efter hemkomsten var engagerande och tanken på att arbeta för Läkarbanken i en framtid väcktes hos mig.

När pensionen närmade sig anmälde jag mitt intresse till Läkarbanken som jeepläkare och i den vevan föreslog en god vän att jag skulle gå med i Rotary. I början av 1999 blev jag medlem i Falkenberg Rotaryklubb trots betänkligheter avseende min ålder. Det talades inte så mycket om Läkarbanken i klubben. Längre fram under året kom ett förslag från Läkarbanken om en period som jeepläkare i januari-februari 2000. Efter diskussion med kollegan på kliniken som dittills hade arbetat för Läkarbanken vid tre tillfällen tackade jag ja till Ugnyalinjen utan särskild utbildning för uppgiften.

På plats i Maseno fanns en holländsk läkare som kom till Masenolinjen 2–3 dagar före mig efter juluppehållet. Före jul hade jag varit i kontakt med min företrädare och fått en del tips men annars var det mesta helt främmande. Första dagen åkte jag med till en av Masenolinjens mottagningar, sedan var ansvaret mitt på Ugnyalinjen tillsammans med assistenten Daniel, en ung sjuksköterska från sjukhuset i Maseno, varannan vecka altemnerade tandutdragaren Stephen och laboratorieassistenten David på de två linjerna. Försynta och duktiga Rose var med som hälsoinformatör.

Sjuksköterskan och jag vid ratten i Marutijeeopen åkte ensamma norrut för att plocka upp resten av personalen uppe vid vägen mot Ugunya. Dagarna innan hade jag upplevt de dåliga vägarna som passagerare men att köra själv och försöka undvika alla «pot holes» var något annat. Det skumpade och skakade när man inte fått in färdigheten att parera de värsta hålen.

Efter huvudvägen blev körupplevelsen en annan med balanserande på de konvexa dammiga sandvägarna. Första ensamman mottagningen i Ulamba gick rätt hyggligt med 28 patienter. Blir det så här skall jag nog klara av det, tänkte jag. Denna villfarelse togs ur mig på måndagen då jag i Mboise hade 72 patienter, många mycket dåliga. Daniel hjälpte mig att undersöka barn vilket han var duktig på. Vi diskuterade alla patienter han såg innan jag ställde diagnos och ordinerade behandling. Denna arbetsfördelning innebar att jag hade rektorn på skolan som tolk och hans otålighet visade sig snabbt. Knappt hade patienten hunnit sätta sig på stolen innan min tolk frågade efter diagnosen som skulle skrivas in i en liggare. Jag urskuldade mig med att jag måste ta upp sjukhistorian bättre än de korta notiser som gjorts vid registreringen och sedan undersöka patienten. Tydligt var inte rektorn van vid denna arbetsmetod, han envisades med att snabbt fråga efter diagnos och vi blev nästan ovänner innan jag förmodade övertyga honom att jag inte arbetade på det sättet. Vi hann förstås inte med många patienter före lunchpaus och jag greps av panik på eftermiddagen när tiden gick och många patienter väntade. Hursomhelst lyckades jag komma igenom patienterna utan att ge avkall på att vara så noggrann som möjligt. Man fick en andningspaus när en och annan icke-hörande äldre patient hade vaxproppar och man bad Rose att göra sköljning efter Castor Oil i hörselgången. Grå starr gick också fort att handlägga med ofta remiss till det närbelägna ögonsjukhuset. Däremot krävde de dåliga barnen mycket av en. Tisdagen var något lugnare men sedan kom ett par dagar då jag hade cirka 100 patienter. Många var urdåliga med svåra sjukdomar som påverkade mig mentalt. Paniken var åter ett faktum och när veckan var slut ansåg jag att det fick vara nog efter denna period som jeepläkare. Mitt mål blev att försöka rida ut stormen under resten av tiden. Natten till lördagen satt jag uppe och skrev av mig i form av en artikel som jag skickade som e-post till hemortstidningen.

Det var inte nog med detta enorma mottagningsarbete med kulturkrockar samt sjukdomar och en miljö man inte var van vid. Under första veckan fick jag en tankeställare när sköterskan som var gravid - det upptäckte jag inte först eftersom hennes kläder skylde - meddelade mig att fosterrörelserna hade upphört och att hon skulle ersättas av en ny sköterska eftersom en undersökning med ultraljud av fostret skulle göras. Min hemska tanke att den skumpiga körningen på vägarna orsakat en fosterdöd förstärkte den första veckans obehag. Senare fick jag höra att hon efter igångsatt förlossning födde ett barn som hade varit dött i livmodern en längre tid. Efter diskussion med husmor på sjukhuset fastställde vi ändå att det inte var lämpligt för högravida att följa med på skumpiga vägar. I stället kom sköterskan Dolly med ut och Rose hjälpte också till vissa dagar.

Med denna utförliga beskrivning vill jag ge en bild av hur liten och otillräcklig man kände sig i början. Avsikten är inte att avskräcka någon att ge sig ut i denna typ av arbete. Många kolleger hade under ett 10-tal år före mig gett sig ut i denna verksamhet och klarat av det. Det ger stor tillfredsställelse att se tillbaka på en period med tufft arbete med inriktningen att hjälpa ett stort antal individer.

Patientflödet fortsatte, endast tisdagarna i Simenya och Equator School var någorlunda lugna med 30-40 patienter, de andra dagarna rörde det sig om 50-100 eller fler. Sammanlagt hade jag 1682 besök under en intressant och lärorik period på 26 egna arbetsdagar, man lärde sig att hantera situationen och märkte efter hand en framgång i diagnostik och behandling under de förhållanden man arbetade under. Upplevelsen vill jag inte vara utan. När vi, som arbetade tillsammans, sista dagen efter 56 patienter i Ulamba samlades till lunch berättade jag om mina upplevelser och tackade medarbetarna för gott samarbete och att de stått ut med mig. Jag upplevde inte mina medarbetare som svarta eller från ett annat land utan de var vilka arbetskamrater som helst och som ansträngde sig till det yttersta för att åstadkomma ett gott jobb och underlätta för mig. Alla var duktiga, positiva och trevliga. Emellertid tänkte jag då inte ta på mig sådant här jobb mera, meddelade jag dem. Medarbetarnas reaktion var att vi hade trivts bra tillsammans, de tyckte min engelska var förståelig och att jag var mån om patienterna, många hade uttryckt sin tacksamhet. Daniel framförde allas synpunkter och hoppades ändå att jag skulle komma tillbaka. Allt detta tänkte jag mycket på efter hemkomsten. En puff framåt blev också Läkarbankens årliga möte under ett veckoslut i maj i Holsbybrunn. Där träffade jag Lars Braw för första gången, jag tog ett foto av honom med min första primitiva digitalkamera. Han var idérisk och inspirerande. Diskussionerna under konferensen var nyttiga, man insöp alla andras erfarenheter från jeeplinjerna. Jag smälte och bearbetade alla intryck och beslutet kom ganska snart att trots allt återvända till samma plats, samma tid och till i stort sett samma medarbetare.

Sålunda arbetade jag på Ugunyaalinen igen exakt ett år senare. Det gick mycket bättre då, och redan på hösten 2001 hade jag bestämt mig för att också arbeta på Magadilinen. Denna gång följde min fru med hela tiden, och vi hade en «trainee», Stina, med oss.

Att vara mentor under de förhållanden som rådde var väldigt utvecklande och roligt. Efter 25 års arbete på universitetskliniken var undervisning inte något nytt för mig, men resurserna och metoderna var ju annorlunda i Magadi. Stina, som aldrig ens känt på en förstorad mjälte, inte sett patienter med malaria, inälvsmask, AIDS och tuberkulos, var tacksam att undervisa.

Senare har jag haft ytterligare två «trainees», Karin och Lina. De ömsesidiga upplevelserna har varit väldigt positiva, vi har fortsatt att hålla kontakt

och umgås. Det är en förmån att följa unga läkares karriär, och i viss mån har deras val av inriktning i arbetet påverkats av tiden i Kenya.

Med åren har erfarenheten av de ibland stormande upplevelserna gett en stabil grund åt arbetet och jag är inte längre orolig för att arbeta i Kenya. Erfarenheterna har också väckt uppmärksamhet hemma i Sverige, särskilt min klubb och också många andra har blivit medvetna om vad arbetet innebär och stöder verksamheten helhjärtat. Arbetet i Kenya under de omständigheter det bedrivs har lett till ökat självförtroende och självkänsla. Av många i omgivningen har man fått bekräftelse i ett viktigt arbete. Det var med få undantag man märkte detta från arbetsgivare och kolleger under verksamheten före pensioneringen, man brast säkert i detta avseende själv. Vi betar oss på annat sätt i Sverige. Men i Kenya framförs både ris och ros på ett behagligt sätt, något att ta efter.

Lars Braw i Nandi Hills, Kenya med sjuksköterskan Mrs Maine

Avsaknaden av resurser för diagnostik kan kännas frustrerande. Å andra sidan är det tillfredsställande att man med hjälp av enkla hjälpmedel som rymts i fickorna: stetoskop, ficklampa, apparat för trumhinneundersökning, digital blodtrycksmätare, jämte det kanske viktigaste som man alltid har med sig: syn, hörsel, känsel, lukt och ett förhoppningsvis sunt förnuft och tillvaratagande av klinisk erfarenhet, kan ställa en sannolik diagnos i de allra flesta fall. Man utvecklar på så sätt den kliniska färdigheten, något

som är oerhört viktigt att lära ut till de unga läkare som är med ute i Läkarbankens arbete och som hemma mera inriktar sig på och förlitar sig till laboratoriediagnostik och apparattänkande.

Sjukdomspanoramat är ju till stor del ett helt annat än i Sverige, särskilt märkbart är det i områdena Maseno, Siaya, Homa Bay och Nandi Hills. Här såg man att patienterna ofta har gått med sina sjukdomar mycket lång tid innan de sökte hjälp. I massajtrakterna var det mest akuta tillstånd. Det har varit positivt att vi har sett en förbättring av malariasituationen genom distribution av myggnät och nya effektiva behandlingar mot sjukdomen. Inälvsmask är tacksamt att behandla och information om smittvägar leder till färre angrepp. Diarré har minskat påtagligt genom åren till följd av rent vatten i brunnar. Undernäring och uttorkning hos barn är fortfarande ett problem som ofta beror på att barnen är föräldralösa eller har svårt sjuka föräldrar som inte orkar arbeta. Slakten rycker in men oförmågan till rätt omhändertagande är påtaglig. Vad vi kan göra är att förse barnen med näringsrik kost men vi är maktlösa i att förbättra den sociala situationen. Upplevelserna av dessa barn är beklämmande.

Man har en tillförsikt att envist och konsekvent arbete förbättrar för folket där vi arbetar. Det känns i alla bedrövligheter att arbetet är nyttigt. När en framgångsrik behandling kan ges i rätt tid och på rätt plats till ett dödssjukt barn som återhämtar sig tycker man att enbart detta tillfälle är värt hela periodens kostnad.

En sjukdom som har blivit allt vanligare under mina år som jeepläkare är AIDS, den fullt utvecklade sjukdomsformen efter HIV-smitta. Det första året såg jag inte så många fall. Då var det mest några kvinnor med inte fullt utvecklade symtom och som var änkor efter män som hade arbetat i Nairobi under lång tid och hade dött i förtid efter långvarig sjukdom, ofta i bilden av tuberkulos och diarré. Redan året därpå kom fler patienter med AIDS och flera med utpräglade hudtumörer, så kallade Kaposisarkom, som jag bara sett enstaka av i Sverige. Ändå kände jag igen den totala bilden av patienterna på något sätt. Patienterna var magra och eländiga och en tid senare fick jag en Aha-upplevelse när jag läste anteckningar från ett studiebesök i Tanzania 1974 där jag hade sett ett stort antal liknande patienter på ett stort sjukhus i Dar es Salaam. Mina kolleger där beskrev patienterna som Kaposisarkom, men de tynade bort och dog i avmagring, feber och lunginflammation. Man framhöll tillståndet som en okänd sjukdom man inte kunde göra något åt. Min övertygelse efter att ha sett många fall av svår AIDS de senare åren i Kenya är att patienterna i Dar es Salaam hade AIDS, 7–8 år innan sjukdomen blev utredd och känd. I Dar es Salaam hade

man självfallet inte resurser till den forskning som krävdes för att hitta orsaken.

Förutom den rent professionella delen av drygt 7000 besök under arbetet i Läkarbanken med upplevelser av sjukdomstillstånd som man inte ens kunnat fantisera om här hemma tillkommer andra dimensioner. Efter ett antal gånger ute bland folket får man en allt djupare insyn i kenyanernas liv och kultur. Det är inte att förakta att man lär sig en hel del av dem. Deras liv är enklare, fyllt av dagliga praktiska problem, fattigdom och många svårigheter, inte minst beträffande hälsotillståndet. Ändå är de flesta förnöjsamma, ödmjuka och långt ifrån stressade, de tar tillvara glädjestunder tillsammans med andra och har ett bra nätverk i de avlägsna byarna. Sådant får en att tänka om i jämförelse med livet vi för hemma. Kosten och motionen därnere gör att många välfärdssjukdomar undviks, det ger en nyttig insikt.

När man arbetar i en helt annan kultur och med helt annat folkslag man är van vid uppstår ofta olika syn på saker och ting. Kenyanerna har självklart sina traditioner. Vissa beteenden som kan ha betydelse för sjukdom skulle man vilja påverka och ändra på men det är viktigt att gå försiktigt fram och inte rota för mycket. Ofta inträffar också roliga händelser pga av de kulturella skillnaderna, detta är värt ett kapitel för sig.

Betydelsen av arbete i Läkarbanken är att man kan stå till tjänst i områden där tillgång på läkare och tandläkare inte är fullt tillgodosedd pga landets otillräckliga resurser. För egen del är det betydelsefullt att tillsammans med medföljande fru ha fått en uppgift efter pensioneringen med möjlighet att använda erfarenheten från en nästan 40-årig klinisk verksamhet och ändå möta nya, stimulerande uppgifter som är utvecklande både professionellt och personligt. Inte minst betyder den fina kontakten med de lokala medarbetarna väldigt mycket.

En bit in på 2000-talet blev jag Läkarbankens representant i Rotarydistriktet 2400 och de täta kontakterna med Kansliet i Malmö och Läkarbankens styrelse ledde till att jag kom med i Läkarbankens marknadsgrupp. Gruppen tog fram informationsmaterial, gav ut almanackor mm. Lars Braw har alltid varit mycket engagerad i vad som händer och jag har haft många tillfällen att diskutera med honom i telefon eller under personliga möten i Kajs och Lars hem där bl a Lars idé «Jeepläkarkåren» kom till stånd. En liten broschyr om jeepläkarna delas ännu idag ut med möjlighet att särskilt stödja verksamheten. Fortfarande har den outtröttlige och envise – en bra egenskap i detta sammanhang – Lars många idéer om Läkarbanken, dess framtid och kringaktiviteter för att förbättra folks livssituation i låginkomstländer. Han ser möjligheter från många olika vinklar och det har också lärt mig att hålla

ögonen öppna för hjälpmedel som kan vara användbara i byarna dit man kommer som jeepläkare.

Lars släpper inte tanken på att det finns mycket att göra för dem som behöver läkarhjälp och framhåller att även det lilla man gör har stor betydelse, det har jag som ledstjärna i mitt arbete i Läkarbanken.

Koordinator på plats

Görel Day-Wilson om långt samarbete

Nog var man alltid lite orolig när man blev inkallad bakom glasdörrarna på Kvällspostens centralredaktion för ett samtal med redaktionschefen. Vad var det som inte passade i ens artikel? Men det var nästan aldrig någon kritik utan snarare ett förslag, en idé som redaktionschefen kommit på och ville ha reaktion på. Så var det jämt under åren med Lars på Kvällsposten. Det var där i det nya fina grå höghuset med all den moderna konsten på väggarna, t.o.m i korridorerna, som jag började min journalistbana.

Lars väl genomtänkta ideer var något man blev imponerad av. Särskilt hans tankar om att tidningen borde ha flera glada nyheter i tryck varje dag. Och att det ansvaret låg på allas axlar. Lars förstod allmänhetens kritik att tidningar bara skriver om negativa händelser. Så måste det vara men Lars Braws strävan var att åtminstone få en bättre balans mellan hemskheter och det positivt som nog går att gräva fram.

Barometern med insamlingen för Livets Vatten inträffade under min tid på Kvällsposten. Och visst var det ett glädjande och engagerande projekt. Så egentligen drog Lars bara ut linjerna när han så småningom blev heltidsinvolverad i att hjälpa fattiga och sjuka människor i Afrika. Många vet hur det startade:

Lars och fotografen Bertil Rubin eller legendariska flygäcket Carl-Gustaf von Rosen landade på någon utslängd höglåt, Lars klev ut ur planet, färdig med penna och intervjublock i handen. Men byborna som omgav det lilla planet var besvikna.

Varför har ni inte med er medicin? Våra barn är sjuka men här finns ingen läkare som kan bota våra barn?

Genast började idékvarten mala hos Lars Braw. Han insåg ju efter alla sina reportageresor att sjuka människor kan aldrig åstadkomma någon meningsfull utveckling. Men det genialiska med Lars idé var att han hade

en brinnande övertygelse om att den också skulle kunna genomföras - att skicka ut läkare som skulle jobba gratis. För i Lars Braws del av världen fanns det massor av läkare. I varje fall i jämförelse med t.ex. Kenya som med en befolkning på väl över 30 miljoner människort bara har 5 000 läkare. Och med sin envishet lyckades han få tag på rätta medarbetare, kirurger som Anders-Erik Eklund och Carl-Axel Ekman som smittades av Lars entusiasm och inte lät sig nedslås av den urusla infrastruktur som de afrikanska sjukhusen erbjöd.

Ingen som har sett dessa eländes platser långt borta från civilisationen hade kunnat tro att läkare i Skandinavien skulle vilja ge sig iväg utan betalning för att bota sjuka människor under så primitiva omständigheter. Och inte bara en gång utan vilja åter komma år ut och år in. Lars på sitt lågmälda sätt lyckades övertala alla dessa läkare som kom att bli grunden i Rotarys Läkarbank.

Och Lars var smart att hitta Rotaryrörelsen som ett lämpligt redskap för att förverkliga denna «omöjliga» idé. I just min del av Afrika blev det Rotary Club of Nairobi som fick bli inkörsporten genom den lika entusiastiska klubb presidenten John Savage.

Jag och Lars hade hållit brevkontakt genom åren även utanför mina krönikor i Kvällsposten sen jag hade flyttat till Kenya. Och vid ett alldeles speciellt tillfälle kom Lars att ofrivilligt bli konvalescent på den téfarm som då var mitt hem. Jag var inte tillstades men han hade fått låna svärfars gamla Peugeot i något reportagesyfte. Vägarna i västra Kenya var knäppast att rekommendera för den som fallit ner från himlen i en flygolycka men som genom ett mirakel överlevt. Lars rygg pajade, enkelt uttryckt. Han blev fast i gästhuset hos oss på farmen men hade dessbättre Kaj att hålla i handen. Och lite tur skall man ju ha för jag lyckades trolla fram en äkta finsk sjukgymnast - precis vad doktorn hade ordinerat. Hon fick Lars på fötter efter några veckor och skickade hem honom till Malmö med stränga förhållningsorder att inte en enda dag hoppa över hennes rörelse schema. Åren gick och jag hade inte så värst mycket kontakt med Lars. Men det är tydligt att våra vägar måste mötas igen. Jag flyttade till Nairobi med min familj. Och en dag droppade Lars Braw in tillsammans med dr Carl-Axel Ekman efter att ha varit med det lilla enmotoriga Rotary-planet i nordöst provinsen dit man nu ville börja sända läkare. Men det fanns ett litet administrativt hinder - rotarianen från Nairobi klubben som hade hand om läkarna skulle flytta hem till USA och det fanns ingen som hade tid att hålla i den begynnande Läkarbanken.

-Det där är något för dig Görel att ta hand om, menade Lars påhejad av Carl-Axel.

Jag minns mina känslor mycket klart - skulle jag verkligen kunna tänka mig att jobba med administration och organisation efter att alltid ha varit engagerad i ett s.k. fritt yrke?

I själva verket var tärningen kastad av lite olika anledningar som spelade Lars i händerna. Och efter en lite trevande start kom Läkarbanken igång på allvar. Lars hade massor av idéer och det blev tillströmning av läkare inte bara från Rotaryklubbar i Sverige utan i hela Norden. Och så småningom tillkom holländarna också genom Rotary. Och så är det än idag, vi har ett starkt inslag av läkare från de nordiska länderna och från Holland trots att holländarna så småningom startade två egna jeeplinjer i Kenya.

Det nordiska, europeiska engagemanget har speciellt tilltalat mig. När man flyttar utomlands inser man hur litet vårt fosterland är. Kontakterna med andra länder och kulturer blir stimulerande.

Lars gjorde flera rundresor med mig i Kenya och jag tror att han blev glad av vad han såg. För mig alltid med hjärtat i halsgropen att hans rygg inte skulle klara de kraterstora «potholes» vägarna. Han ville aldrig flyga utan det var «den lilla röda» som gällde, alltså en fyrhjulsdreven Suzuki Samurai där man i baksätet endast kunde sitta med uppdragna knän och absolut inte fick vara övervikig för att ta sig ut och in ur fordonet. Jag får väl tillägga i ärlighetens namn att Lars nog inte funderade så värst mycket över min bekvämlighet där bak.

Under dessa resor hade vi många diskussioner om utveckling, bistånd, korruption och andra trista baksidor i det här arbetet. Men grundkänslan hos Lars var bergfast, en Läkarbank av frivilliga, västrländska läkare borde gå att starta i alla länder för insatser i u-länder.

Idag behandlar Läkarbankens doktorer omkring 30 000 patienter om året bara i Kenya fördelade på sex jeepstafetter, 2 sjukhus samt två tandläkarstafetter och «specialare» som öronkirurgsteam.

Att samarbeta med Lars Braw som ytterst aktiv styrelseordförande var aldrig några problem för mig. Jag gillade hans snabba beslutsfattande, Lars är ingen älskare av byråkrati och det passade mitt tänkande också. Och så var det nästan alltid spännande när faxmaskinen började ticka igång även sent på kvällarna - vad hade Lars nu «hittat på»? Hans idéer flödade och alla var väl inte genomförbara men man blev stimulerad. Våra samtal fortsatte per fax och dessa var också givande.

När jag är ute och talar om Läkarbanken beskriver jag alltid grundaren Lars Braw som den stora inspiratören. Trots att han är lågmäld och en person utan stora gester som man nog inte lägger märke till när man kommer in i rummet.

Och så har han en annan positiv egenskap, han är absolut för kvinnlig jämställdhet. Inte för att jag tror att vi diskuterat typiska kvinnoaksfrågor men för att jag känner att det är naturlig ingrediens i hans grundläggande värderingar.

Filmen om Rotarys läkarbank

*Journalisten Bertil Falk (3:e från vänster) gjorde en uppmärksam film om Rotarys Läkarbank där naturligtvis de i dubbel bemärkelse banbrytande jeep-
linjerna med jeepar som denna också skildrades. Görel Day-Wilson är Läkarbankens
koordinator i Nairobi. Längst till höger Lars Braw*

Konkrete uttryck

Anna Braw om sin farfar

– När man flyger riktigt nära marken släpper man matpaketen som sitter under vingarna. På det viset kan människor få hjälp även om varken vägar eller landningsbanor finns i närheten av deras byar!

Ja, «matbombning» var ett helt etablerat begrepp för mig och mina syskon när vi växte upp. Liksom «flygande mula», ambulansflyg, MAF, flyghjälp, insamling, landningsbana, radioutrustning och andra viktiga saker. André Luc och Kea Arnlund var våra hjältar, och vi visste precis vad ett nytt plan kostade och varför det måste vara just den sorten. Trots att ingen av oss hade varit i Afrika.

Det är en av min farfars stora talanger: att han lyckas förklara saker så att människor runt omkring honom blir entusiastiska och vill vara med, inte för att göra honom glad, utan för att det han rapporterar om verkar så smart och bra.

Min farfar heter Lars Braw och kallas aldrig farfar i familjen. Det är svårt att foga samman bilden av honom med den traditionella bilden av en farfar som den som har tid att ta det lugnt och påta i trädgården eller spela boule med grannarna. Lars har alltid haft något stort som kallat på honom.

Årtal talar vi inte heller om, för han vill inte se sitt arbete som något som har varit. Då och då berättar han om någon dramatisk händelse, men frågan «När var det?» vill han inte svara på.

På omvägar lyckades jag ändå lista ut att hans stora intresse för flyg tog fart på 1940-talet, när han som ung journalist tagit sig från Växjö och Växjöbladet till Sollefteå, Härnösand och Västernorrlands Allehanda.

– Det var väldigt långt att köra när vi skulle till Småland. Jag tänkte att om det fanns flyg för alldeles vanliga människor – inte som någon lyx, utan som ett sätt att resa i Sverige – så skulle vi komma mycket närmare varandra, berättar han.

Och vad är en god tanke, om den inte sätts i arbete? Tidningens kampanj för trafikflyg i Norrland var snart igång, och modellflygplansägare gav upp-

visningar som drog en stor publik och ökade intresset hos allmänheten. Det blev extra roligt att rapportera för tidningen när ett av de små dieseldrivna modellplanen gav sig av på egen hand och senare återfanns tio mil från flygfältet! Själv lärde sig Lars att segelflyga och hann också skriva en rafflande ungdomsbok om ett segelflygande pojkgäng – *Smugglarnas vita fara*.

När Midlanda fått sitt namn genom en tävling i tidningen och familjen Braw flyttat söderut till Malmö – en framtidsstad, såg Lars – hamnade också utlandsrapporteringen mer och mer i fokus. Vi syskon har bläddrat i klippärmar och bett Lars att berätta, men då och då blir vi ordentligt överraskade ändå. Han träffade faktiskt Etiopiens kejsare! Och Moder Teresa! Han störtade med ett flygplan! Han höll på att bli avrättad av en gerillagrupp!

Vi har hört om hur Etiopien-kartorna breddes ut över stora bordet på Drottningtorget och flygrutterna jämfördes – skulle man kanske kunna rädda delar av kejsarfamiljen?

Och det var där flyghjälpen började.

Carl Gustaf von Rosen och Lars fick inte rädda familjen Selassie, men genom Stiftelsen Carl Gustaf von Rosens flyghjälp skapade de ett nytt och effektivt sätt för olika slags hjälp att nå ut till Etiopiens hårt drabbade befolkning. Lars samlade in pengarna till planen och rapporterade om det resultat han såg under sina resor, och greve von Rosen passade på att hålla föredrag när han var hemma i Sverige på besök. Sedan fortsatte de med att samla in pengar till plan som skulle hjälpa Tanzania också.

*Segelflygarna på Midlanda. Härnösands flygplats sommaren 1945. Lars Braw
andre fr.v.*

Tidningar som Kvällsposten och Hemmets Journal och organisationer som Lions och Rotary hör till dem som fångats av Lars entusiasm, och på det viset har även MAF fått nya maskiner finansierade.

Nu är det ett par år sedan Lars senaste och kanske största projekt, Läkarbanken, firade tioårsjubileum. Det som började med en handfull läkare och ett par missionssjukhus som behövde hjälp är nu en organisation med uppemot 500 medicinska specialister på alla områden, stafettarbete, blix-insatser och ett långsiktigt arbete för barnnutrition, jordbruksförbättring, vaccinationer och till och med medicinsk forskning. Alla de svenska volontärerna, kapitalet i «banken», arbetar utan lön. Många återvänder gång på gång. Och – inget att förvånas över – många av dem kommer ut till sina avlägsna arbetsplatser enbart tack vare MAF:s insatser.

En av mina bröder gick i lågstadiet när The Helping Journal-kampanjen pågick, och han åkte iväg till en barngrupp i en grannförsamling för att berätta om insamlingen. De tillverkade flygplansmodeller av trävättklämmor och tittade på bilder. Min syster brevväxlade med dottern till en av piloterna. En annan lillebror kände en så stark samhörighet med MAF att han måste skicka en bild av sig själv till kansliet när han lärt sig cykla. Tio år tidigare hade min syster tillverkat små böcker som Carl Gustaf von Rosen, «Farbror Flygaren», skulle läsa när han låg ensam i sitt tält i Afrika (hon la dem på kökslampan så att han skulle kunna plocka upp dem när han flög förbi).

Två av oss syskon har varit redaktörer för Läkarbankens nyhetsbrev, fyra av oss har varit i Kenya för att se arbetet, och Lars låter oss läsa rapporter från hemkomna läkare och senaste numret av New African när vi dyker upp i Malmö. Jag vill gärna tro att vi är ett exempel på hur människokärlek och medkänsla smittar av sig, och på hur hela Lars arbete för omvärlden har fungerat. Att inte bara se behovet och vilja hjälpa själv, utan att också få andra att vilja – det är Lars sätt att förändra världen.

För en sann flygentusiast är det förstås extra roligt att få arbeta med flyghjälp. Och som tur är försvinner Cessnorna sällan tio mil ut i skogen – fast visst hade även det varit något att skriva om?

Fotnot: Denna text skrevs ursprungligen för MAF Sveriges tidning Flight Mission.

En man på väg

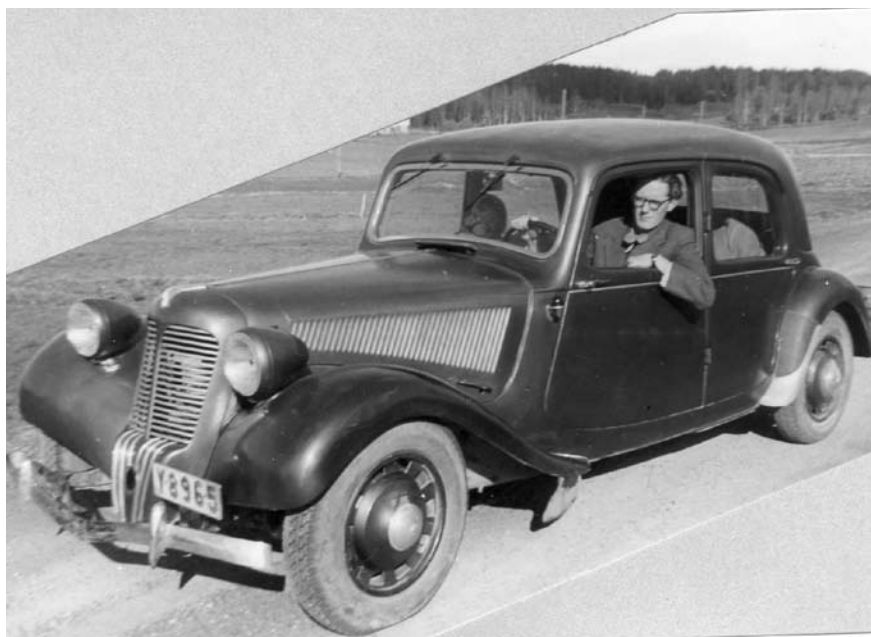
Christoffer Braw om sin farfar

Min syster Anna tog med mig till Tyskland när jag var åtta år. Hon var knappt myndig och skulle ta med sin lillebror till Jena för att hälsa på vår syster Elisabeth. Det var en av mina första utlandsresor.

Vi skulle åka tåg till Tyskland, jag och Anna. Vi förundras nog båda fortfarande över att vi fick tillåtelse att åka. Några gånger tappade vi också bort varandra, jag minns framförallt att jag blev otålig och tog hissen upp i ett kontorshus. Högsta våningen, den 25:e, åkte jag till. Där fanns ett bibliotek. Jag vandrade runt där uppe för att sedan ta hissen neråt. Det var en stor hiss, fylld med människor som undrande tittade ned på den unge mannen. Det hela slutade väl. Anna och Elisabeth stod kvar där jag senast sett dem.

Som en utgångspunkt för denna resa var Malmö. Och så har det fortsatt. Malmö är en knutpunkt för mina och familjens resor, var än i Sverige och omvärlden vi levit. Lars och Kaj är givetvis den stora anledningen till det. Hemmet på Drottningtorget är fyllt av minnen, tidningsklipp och litteratur som inbjuder till djupdykningar. Högt och lågt kan diskuteras. Politik och hotellbarer. Presidenters, premiärministrars, ambassadörers historier kan behandlas, men också – inte minst – bondens och hans familjs. Lars äger ett brinnande intresse för människor och deras historier, ett intresse och en nyfikenhet som smittar av sig.

Läget, nära tågstationen i Malmö och mindre än en timme från Kastrup, är därför sekundärt. Hade Lars och Kaj bott i Askersund hade mina resor utgått därifrån.

Ovanliga bilar har alltid varit Lars Braws stora – enda – fritidsintresse. Hans Citroën var en stolthet för en ung journalist.

Lars är och har alltid varit på väg, men samtidigt med ett starkt rotat hem på Drottningtorget i Malmö.

Man kan vara på väg på så många olika sätt. En bokad resa, en planerad resa eller en resa om så bara på tankestadiet är att vara på väg. Att läsa om okända platser eller fördjupa sig i ett område är också att vara på väg. Att kunna leva sig med när någon annan reser, det är sannerligen att vara på väg. Lars har varit en fantastisk resenär, men också en man som besöker platser genom litteraturer eller släktingar och vänner.

I december 2007 befann jag mig i Addis Abeba för första gången.

Hotell Hilton i Addis ligger på en soldränk kulle mitt i stan. Om detta hotell hade jag hört mycket på Drottningtorget. Det var här Kaj befann sig när hon fick samtalet om att Lars och Eric von Rosen kraschat under en flygresa. Det var här de andades ut mellan de dramatiska och mentalt krävande utflykterna. Där var förmodligen också här Kaj skrev om att människorna är så civiliserade i ett så ociviliserat land.

Jag gick till Hilton för att andas ut. För att beställa en Club Sandwich utan överraskningar (hygienen i etiopisk matlagning gör överraskningar till en

fiende) och för att njuta av luftkonditionerad svalka i en annars så tryckande het stad.

Där och då, och så många gånger förr och senare, kände jag ett stort stöd av min farfar. Jag visste att han tänkte på mig. Jag visste att han var stolt över att jag var i Addis. Jag själv var stolt över att få sitta på detta Hilton, som han och Kaj under korta stunder kunnat andas ut i, precis som jag nu andades ut.

Jag åkte sedan till Kenya. Läget i landet var oroligt och UD avrådde från att resa till ett land som enligt svenska medier var en krigszon. Väl i Nairobi installerade jag mig på hotellet och gav mig ut i en stad där parkerna var blockerade (lite ironiskt med tanke på att den stora parken heter Uhuru Park, frihetsparken). Det var ständiga demonstrationer mot ett val som uppenbart var dåligt skött och mot korrupta politiker. Det var inte läge att dra fram kameran. Det var inte läge att vistas i närhet demonstrationstågen, och möta polis och militär som var dokumenterat brutala.

Åter kände jag Lars stöd. Lars är en skarp journalist med närhet till människor, det kan både hans texter och arbetet med Läkarbanken bevisa. Närheten och nyfikenheten tål att inspireras mycket av. Den leder till stora mängder ny kunskap. Att kunna ta kontakt med människor är en journalists viktigaste egenskap. Att kunna närma sig människor även på ett personligt plan. Att vägra sitta på hotell och endast följa en händelse som åskådare av bilder som en tv-kanal kablar ut. Nyfikenheten, viljan att vara på plats, smittar av sig. Att sitta på hotellet var inget alternativ för mig. Taxichauffören körde till Serena Hotel och demonstrationerna. Jag sade inte detta till Lars, jag vet inte hur han hade tagit det, men jag tror att han hade gjort likadant.

Lars är en stor supporter, den främsta av förebilder och en nära vän. Min tacksamhet över varje samtal, varje brev och möte är stor.

Hvad Far gør er altid det bedste

Fil.dr Monica Braw om sin pappa

Mitt allra första minne är ett blixtnedslag. Sedan den dagen har jag alltid förlitat mig på att min pappa finner lösningar. Jag har aldrig blivit besviken. Jag hade nog just fyllt tre år. Vi hade hyrt en sommarstuga någonstans utanför Härnösand. Blixten slår ner och lågor flamlar ur en kontakt. Pappa ser sig om, tar en kanna med mjölk – och elden är släckt. Jag minns detta oerhörda: han hällde ut mjölk! Och räddade oss.

I familjen skämtar vi ibland med orden från H. C. Andersens ironiska saga: Hvad Far gør er altid det bedste. Ändå är det inte något skämt från min sida. Min far är en människa man alltid kan lita på. Ja, till den grad att vi å andra sidan ibland skämtar om att han är alltför ärlig. Det finns ju situationer när det är onödigt att säga allt om man vill nå ända fram. Manipulering är honom dock helt främmande.

Däremot står han aldrig handfallen där andra är vilsna. Han tröstar inte med kramar utan med lösningar. Han är den sortens människa som inte nöjer sig med ordens medkänsla utan finner konkreta möjligheter, vare sig det gäller en vilsen tonåring, en sjunkande tidningsupplaga eller brist på skydd mot malaria.

Han sitter inte överksam. Och han väntar sig att andra ska vara likadana. Jag brukar säga att jag är född till journalist. Journalist i vår familj är ett hedersuppdrag, ett kall. Jag har aldrig på allvar tänkt mig något annat yrke. Det ingick i uppfostran. Jag är pappas flicka – och oändligt glad för det. Det var klart att jag skulle gå i hans fotspår, bli den utrikeskorrespondent som han aldrig fick chans att bli eftersom andra världskriget med många års militärtjänst kom emellan. Med entusiasm har han alltid gått upp i min karriär – och mina brorsbarns, varav flera också med hans uppmuntran blivit journalister.

Jag blev aldrig feminist. Det behövdes inte i mitt eget fall. Det var ju aldrig ett ögonblick fråga om att det fanns något jag inte kunde göra för att jag var flicka – pappa talade aldrig ens om det, det var bara självklart. Det gav mig en självsäkerhet som kom väl till pass både inom journalistiken och ute i världen.

Att bli journalist krävde dock träning, och det såg pappa till att jag fick. Vid uppväxtens matbord inleddes diskussioner som förutsatte att man hade läst dagens tidning. Då ville man inte avslöjas utan såg till att man läst, med början från första sidan, som en riktig journalist, inte bakifrån med serier och sporten. Rent praktiskt gällde det att lära sig skriva maskin med alla tio fingrarna. Traggel var inte pappas metod. Istället fick jag en läcker liten ljusgrön bärbar Hermes Baby av senaste modell. Med i paketet fanns en skärm som skulle placeras över tangentbordet och sedan var det bara att kämpa på med fingersättningen. Tacksamheten kom först efteråt.

Och blyghet var inte att tänka på, inte när man gått igenom barndomen med uppdraget att svara i telefon, vem det än var som ringde, och ordentligt redogöra för vad det vara månde. Det var kort sagt pappa som lärde mig det jag behövde som journalist även om jag inte förstod det med detsamma. Till det hörde både att cykla och att köra bil, åka skidor och åka skridskor en vinter när ängarna i Skåne stod översvämmade och frös till. Han var jämt på tidningen och hann ändå med att ägna sig åt mig och min bror. Och vår mor. Hans tillgivenhet för henne är oändlig.

När livet trasslade till sig för den vidlyftiga dottern kom pappa med den lockande idén en jordenruntresa som frilansreporter med transsibiriska järnvägen och unika reportage om ungdomar i Sibirien, en möjlighet tack vare att han redan inspirerat mig till att läsa ryska på universitetet. Naturligtvis inkluderade det en plan för finansiering – alla Lars idéer är realistiskt förankrade, så också denna.

Min jordenruntresa är också ett exempel på hur han går upp i andras liv utan svartsjuka. Många föräldrar skulle tveka att sända bort sina barn, både av rädsla för vad som kan hända dem och för att de inte vill förlora dem. Mig skickade han till London för att sommararbeta som journalist hos den berömde Björn Hallström när jag var 15 år, till USA ett helt år när jag var 16 och så några år senare på den världsresa som väl ännu inte är slut. Till alla sina nio barnbarn har han gett ett stipendium för att studera språk, något han själv önskat få göra mer. Det blev tyska, franska, engelska, japanska. Och en ny generations erfarenhet av andra länder, av världen. Själv har han rapporterat från nästan alla kontinenter, alltifrån Madame Mao Zedongs rättegång till Alaskas vidder, husarrest för Algeriets revolutionsledare Ben Bella och hur det är att resa Japan runt utan ett ord japanska.

Han talar alltid möjligheter. Ännu viktigare: han ser dem. Det är möjligt att göra en stor tidning av en liten, det är möjligt att ge sjukvård till människor som aldrig fått träffa en läkare, det är möjligt att skaffa vatten till indiska byar, hindra malaria i Afrika... Och det borde vara möjligt att sprida kunskap om vatten i plastflaskor som solstrålarna renar, att befria kvinnor från slit med ved och barn från att brännas i elden om solugnar används i Afrika, att engagera människor för nätverk som gör verklig nytta. Out-

tröttligt har han talat, skrivit, hållit föredrag om möjligheter att förändra, förbättra, utveckla i hela sitt liv.

*Lars Braws kanske enda brinnande intresse utanför journalistiken och Läkarban-
ken är bilar. Hans Volkswagen var en av de första i Sverige.*

Jag har aldrig sett min far spela kort. Jag tror aldrig han har varit på en golfbana. Dansa kan han verkligen. Men helst går han långa promenader, en livsnödvändighet. De flesta människor har fritidsintressen. Inte min far. Men tidningar och böcker läser han, många, alltifrån Herald Tribune till Joseph Conrad.

Och bilar. De ska vara ovanliga. Det betyder inte Jaguar eller Ferrari utan något som är nytt, något som inte alla har. Vi hade en av Sveriges första Volkswagen, vi körde en gungande, grodliknande Citroën som var alltför skön. När omständigheterna med företagsbil krävde att han skulle ha en Volvo, förvandlades den till en Tigerbil med gulsvartrandiga gardiner och nerfällbara säten så att man kunde övernatta i den på långresor. Långresor blev det också i Morgan 4-plus, den engelska handgjorda sportbilen som man knappt skulle våga ställa ifrån sig på gatan idag av rädsla för att den blev stulen. Också en metallgrön Suzuki av den första höga modellen vid 2000-talets början var exklusiv på sitt sätt, «den nya tidens bil».

Äntligen – den handbyggda Morgan har anlänt – en dröm förverkligad

Bilarna var naturligtvis inte enbart ett nöje, nej också de en del av ett projekt där arbete förenades med utblickar i världen för honom själv, för barn och barnbarn som alla allteftersom fått följa med. Färden kunde gå till Syrien eller Boulogne eller Murmansk – länge fanns inte mycket pengar, då sov vi i åter ett exempel på djärvt nytänkade: Trippen, en släpvagn med hopfällbart golv över vilket ett tält spändes. Strapatsrikt? Själv skulle han gärna nöja sig med en tältsäng. Lyx och ting intresserar honom inte. Resväskan är liten, alltid samma innehåll: två omgångar underkläder, två skjortor, två par strumpor, necessär, en ficklampa och det som behövs för arbetet, «man ska kunna bära sin väska själv».

Det går alltid att finna en lösning.

Min pappas lösningar och idéer spänner över vida fält. Om jag ska förhålla mig neutralt till dem kan jag säga att hans dilemma många gånger har varit att vara ute för tidigt. Det är förödande när en idé är före sin tid. Ett litet exempel: Kvällspostens riksdag, Kulturrevolutionen och Tusentipset. De utgjorde en möjlighet för läsarna att säga sin mening. Idag finns det inte en dagstidning som inte har nyheter från läsarna, gatuintervjuer, läsarpinioner, chattar och bloggar. Just de sistnämnda tekniska möjligheterna fanns inte då. Men liksom Barak Obama som amerikansk presidentkandidat skaffade hundratusentals «vänner» på Internet har Lars Braw haft tanken att bygga nätverk för Läkarbanken på, ja just det, Facebook.

Tre doktorer: fil.dr. Monica Braw, med.dr. h.c. Lars Braw och teol.dr. Christian Braw

LUNDS UNIVERSITET
Medicinska fakulteten

1994-01-13

Redaktör Lars Braw

Härmed har jag äran meddela att Medicinska fakulteten vid universitetet i Lund har beslutat att till Eder udela medicine doktorsgraden honoris causa.

Det är fakultetens förhoppning att Ni ville mottaga denna utmärkelse och att Ni ville närvara vid doktorspromotionen den 27 maj 1994 i Lund för att då mottaga doktorsinsignierna.

På medicinska fakultetens vägnar

*Per Belfrage
Professor
Dekanus*

Ladies and Gentlemen !

May I introduce to you Lars Braw, born in 1920, journalist, editor, creator and director of The Rotary Doctor Bank and The Scandinavian Doctor Bank.

After high school Lars Braw decided to be journalist and worked some years for various news papers in the south as well as in the north of Sweden. He became later on editor for one of our regional News papers in Malmö.

During his career as journalist he often worked as foreign correspondent especially in Africa and some parts of Asia. He became deeply interested in the living conditions among people in different regions and achieved a broad inside information regarding the lack of food, of social security and especially lack of medical welfare among inhabitants in countries involved in civil wars or external conflicts. This knowledge gave him an opportunity to take active part in various human relief actions, which are well known for us in Sweden and some of them also internationally noticed with great interest and respect.

For the newspaper he covered for example the uprising in Kongo in 1958, the war in Algeria and Morocco in 1963. He also worked for the Swedish relief organization for children - "Rädda Barnen" - in Yemen 1964. The most spectacular expedition was that of Food-Bombing in Ethiopia during the civil war in 1975 where he assisted the very brave and well known pilot Carl Gustaf von Rosen. Such activities were naturally not without risks and it happened that Lars Braw once was arrested by the guerillas in Eritrea for a short time.

Braw has published some books in which he has summarized his experiences of these very creditable but also dangerous expeditions. Very often he was like many white foreigners - supposed to be a doctor by the native people. This was naturally a frustration so he made a decision, which has brought him and his family members here to-day.

He has described the situation like this: "When I stood in front of all these poor people which were in desperate need for social and medical help, only with a pen, a notice book and a camera in my hands and with the primary intention to publish still another heart-rending article and without any possibilities to give direct active help I decided to organize some form of a more effective and continuous medical aid in poor countries with only one doctor per 25-50.000 inhabitants compared to 300 to 400 in Europe". Where and who to begin? Lars Braw is an extremely active rotarian and has also been editor for the Scandinavian Rotary News Magazine so he started to discuss his intentions with fellow rotarian doctors in 1988. In that way the Rotarian and later on also the Scandinavian Doctor Bank were launched. These organizations now include about 500 doctors most of them newly retired clinicians but also young hospital doctors and medical officers, who want to spend their vacations with the intention to serve in small and rather primitive peripheral hospitals in developing countries for some months at a time. These doctors demand no salary only free transport and some money for expenses. Their contributions have now after five years saved many lives, reduced lots of painful sufferings and rehabilitated many disabled persons. They have also educated and trained the local doctors and nurses, which is of great importance for the future. Therefore in my opinion this is the most effective, the most direct and the cheapest form for human and medical help activities for developing countries that we can offer from Sweden to day.

Lars Braw has started this movement and is still the active leader of the two Doctor Banks. Therefore the Medical Faculty at Lund University has paid him the honour of being Doctor of Medicine Honoris Causa, which will be celebrated in the 900 years old cathedral in Lund to-morrow.

Frank Carlson 26.5.1994
Nils G. Toremalm

*Tal av professor Nils Gunnar Toremalm till Lars Braw efter promoveringen till
medicine hedersdoktor (högersida)*

Lars Braw och Caroli kyrka

av Ove Theander, V.D.M.

Hon är «fulsnygg» – centralkyrkan vid Östergatan i Malmö. Invigd den 19 december 1880 vittnar hon om en tid då man i Malmö ville ha ordenligt utrymme i predikolokalerna och en koncentration i bibliskt motiv. Eskil Wings monumentala altartavla låter uppståndelsebudskapet vara helt dominerande.

Förmodligen låg här från början en klosterkyrka med kyrkogård. Sedan kom Tyska kyrkan på 1600-talet och så församlingskyrkan för östra stadsdelen. 1949 upphör kyrkan att vara församlingsanknuten. Fribilliga krafter ser till att gudstjänstlivet fortgår. Så småningom blir Caroli kyrka banbrytande för den liturgiska förnyelsen av kyrkolivet i Malmö.

Bland dem som uppskattar atmosfären i gudstjänsterna i Caroli är Lars Braw.

För oss som ofta eller då och då har att celebrera mässan är han en inspiration genom sitt deltagan – verkligen deltagande.

Från puplet, predikstol och altare ser man mycket. Mässan firas sedan 1986 mestadels «versus populum», vilket på ett sätt skapar större gemenskap. Ögonkontakten med de andra gudstjänstifrarna blir till inspiration, Både i föreberedelsen och genomförandet.

Liturgen/predikaten vet vid förberedelsens vilka som kommer att vara «kärnan» i den skara som samlas. Redan detta är en glad utmaning. Vetskapen om att lars brett för gudstjänsten och i positiv uppmärksamhet kommer att delta ger en spänst i förberedelsearbetet. Att bara med om mässan i Caroli är på ett särskilt sätt att få vara medvandrare. Lars tillhör dem som genom sitt verkliga deltagande ger åt oss andra den fördjupning i innerlighetens mysterium, som är en av de många gåvorna i det andliga livets inners.

Därför är det på sin plats med en hälsning till Lars Braw från Caroli kyrka.

Vi gläder oss åt varje gång vi möts i gudstjänsterna och för inspirationen till insatser och förböner för olika humanitära projekt.

En del av världshändelserna

Elisabeth Braw om sin farfar

När jag häromkvällen skulle gå till affären möttes jag av en lugn, varm kväll och samma känsla som Marcel Proust fick när han åt sin berömda madeleinekaka: känslan av att återuppleva det förgångna.

I detta fall var det förgångna en kväll i Berlin sommaren 1988. Kaj och Lars hade tagit med mig på en resa till Väst-Berlin som skulle förändra mitt liv. Jag hade rest med dem förut. När jag var nio år åkte vi till Gotland, där Kaj berättade för mig om Baader-Meinhof-ligan: det avlade mitt starka Tysklands-intresse. Ett par år senare tog de med mig till Hamburg och sommaren därpå till Lübeck, men de resorna etsade sig inte i mitt minne.

Annat var det med Berlin. Det var östtyska järnvägen som skötte tågförbindelsen mellan Malmö och Berlin, och redan det var en oförglömlig upplevelse. Jag kan fortfarande se Volksarmee-soldaterna framför mig när de med sina ficklampor, stegar och hundar undersökte alla utrymmen för att vara säkra att ingen försökte rymma från den demokratiska republiken. När den alltid världsvane Lars skulle bjuda Kaj och mig på middag i restaurangvagnen fanns ingen av de rätter han beställde från menyn. «Det är för att de har spillt maten här», kommenterade Kaj, som hade fått en mycket flottig meny.

När vi på kvällen kom fram till Väst-Berlin bjöd Lars på pizza i hotellrestaurangens uteservering. Pizzan var nog inte så märkvärdig, men själva atmosfären har etsat sig fast i mitt minne. Det var just den sommarkvällen jag återupplevde när jag häromkvällen, 20 år senare, gick till affären. Och inte bara då: jag förflyttar mig med regelbundna mellanrum tillbaka till pizzarestaurangen i Väst-Berlin sommaren 1988.

Men det var naturligtvis inte pizzan som var den stora behållningen i Berlin. Det var Muren. I mitt 14-åriga oförstånd visste jag mycket lite om både Berlin-muren och DDR, men ändå fann jag den omåttligt fascinerande.

Paulus hade sin Damaskus-upplevelse; jag har min mur. När jag flera år senare flyttade till Tyskland – det forna Öst, närmare bestämt – var det ett direkt resultat av att ha sett Berlin-muren under den där resan med Kaj och Lars.

Hade det inte varit för Lars skulle jag inte ha flyttat till Tyskland för att studera. Hade det inte varit för Lars skulle jag nog över huvud taget inte ha varit intresserad av andra länder. Hans världsmedborgarskolning av mig hade börjat flera år tidigare, när han gav mig tio endollarssedlar på min födelsedag. På kortet stod det: «Till Elisabeth från tillgivne Bue. Jag hoppas att du kan få användning av dessa.» Jag sparade dem i ett särskilt skrin, och nog har jag fått användning av dem! Jag har blivit kvar i USA.

Som barn längtade Lars sig bortom Kosta, och han såg i sanning till att komma långt bort. En lika luttrad resenär som Lars kommer jag aldrig att bli, men det är tack vare honom som jag har kunnat se mig om i världen – först på resor med honom och Kaj och sedan ensam. Ett ständigt återkommande syn under mina många barndomsvistelser hos Kaj och Lars var Lars som drack sitt morgonkaffe och lyssnade på BBC World Service. Det var något sätt så exotiskt: kortvågsradions brus; språket som jag inte förstod. Lars ryggymnastik symboliserar kanske bäst hans gränslösa framåtanda: inte gav han upp efter flygolyckan i Etiopien! I stället genomförde han sina ryggövningar varje morgon – jag såg det många gånger – och kom på nya sätt att hjälpa människor i Afrika.

Långväga ifrån kom lokalbefolkningen i en avlägsen del av Etiopien för att beskåda planet som Lars Braw, piloten Erik von Rosen och en etiopisk medhjälpare störtat i. Mirakulöst överlevde de.

På många sätt är Lars bestämlig, men när det gäller lärande har han varit en sann mentor. Det gäller inte bara språkkunskaper och resor till andra länder: det var Lars som lärde mig åka skridskor och skidor. Det var under sportlovet år 1984, under OS i Sarajevo. Kalla Kriget var iskallt, och alla tävlingar blev som en symbol för kampen mellan de båda supermakterna. OS handlade om långt mer än medaljer. För mig blev skridsko- och skidåkningen inte bara en stappningsexercis på elljusspåret i Kosta – Lars hade med sig varm choklad i magfickan på jackan – utan Kalla Kriget på gräsrotsnivå. Vilken känsla! Man var del av världshändelserna!

«Nu blir det som Bue säger» är en av Lars favoritmeningar, och då är det bäst att göra så. Men han är också omåttligt lojal. Under alla mina år utomlands har han oförtröttligt kört mig till stationen och mött mig på flygplatsen. En gång återvände jag under dramatiska omständigheter från Rom. Jag hade flugit via Paris, där planet hade blivit försenat. När vi äntligen landade i Köpenhamn var klockan halv ett på natten. Mitt bagage kom allra sist.

Flygplatsen höll på att stänga. Lars hade väntat i två timmar och nästan gett upp hoppet om att jag var med på planet, men när jag kom ut i ankomsthallen satt han där alldeles ensam med sin New African i handen. Nu ska vi fira att du har kommit fram! sade han glatt. Eftersom alla restauranger var stängda firade vi med varm choklad på flygbåtsterminalen.

När jag ser Kajs och Lars nummer på nummerpresentatören vet jag att det är Lars som ringer för att rapportera om någon artikel som jag har skrivit, och det är inte bara «grattis till artikeln». Tidningsmakaren Lars beskriver hur den är redigerad, antalet spalter, bild och rubrik, och alltid har han något positivt att säga om innehållet. Ofta blir min man, som är konsertorganist men kommer från en helt omusikalisk familj, lite avundsjuk. Även om hans familj skulle vilja ringa och gratulera honom till hans framgångar skulle de inte veta om han hade spelat bra eller dåligt, än mindre kunnat kommentera hans interpretation av olika orgelverk.

Cable more victories! är Kajs och Lars stående, och skämtsamma, uppmaning. Men även när det inte finns några segrar att rapportera är Lars obrutet optimistisk. Han är också visionär. Hans idé om gratistidningar har många år senare blivit verklighet, och den senaste trenden i journalistiken är medborgarjournalistik – ett Bue-koncept för flera decennier sedan. Men Lars, i sann Bue-anda, vilar inte på sina lagrar utan fortsätter att komma på nya idéer. Det skulle inte förvåna mig om han återigen ligger en generation före kurvan. Blicka alltid framåt!

Att lyckas med det omöjliga

Hade Lars Braw rådfrågat mig innan han startade Läkarbanken hade jag avrått honom.

Det vanliga brukar vara att man öser pengar över de fattiga ländernas regeringar och hoppas att något skall droppa ner genom alla filter och nå den nödlidande befolkningen.

Ibland skickar man experter som håller några föredrag till några ditkommerade läkare, som tycker att den inbjudne gästen är stroppig och arrogant. Han vill tillämpa samma dyra vård som i USA eller Europa, använda våra etiska regler och hysa förakt för all praktisk erfarenhet.

Ett annat sätt är att skicka ett helt fältsjukhus med byggnader, material och personal till landet för att starta upp en "vit elefant", som förfaller så fort givaren lämnar landet.

En annan anledning till min misstro är att jag misstrott de svenska läkarnas förmåga att arbeta bra och effektivt utan alla de hjälpmedel som omger dem på svenska sjukhus. Inte kan väl en svensk läkare agera enbart på sjukhistoria och vad han ser, känner och luktar. Inte kan en svensk läkare arbeta utan laboratorium och hålla sig till billiga läkemedel?

Tänk vidare på all byråkratin. Inte låter vi i Sverige utländska läkare arbeta här utan vidare. Tyska judiska läkare och professorer fick arbeta med arkivarbete under kriget, eftersom de inte ansågs kapabla att sköta svenska patienter.

I allt har jag haft fel. Svenska läkare kan snabbt integreras i utländsk sjukvård och ta seden dit de kommer. De kan samarbeta bra med utländsk oskolad personal. De kan snabbt ta seden dit de kommer. Utnyttja sina gamla kunskaper men anpassa dem till nya förhållanden. I själva verket blir en svensk läkare som arbetat i utland en bättre läkare även i Sverige. Han

arbetar snabbare, bättre och säkrare, när han lyfter blicken mot horisonten, som Dag Hammarskjöld sa, än när han följer alla detaljregler i vårdprogram utan att tänka själv och utan att använda sitt sunda förnuft.

Nu är det inte alla läkare som lyckas. Min erfarenhet av utländska läkare som arbetar i Sverige och svenska läkare som arbetar i utlandet är att de antingen floppar ut eller når mycket långt. En del som bryter upp från sitt land har redan i hemlandet haft personliga svårigheter, som inte försvinner när de reser ut. Andra lockas av utmaningen och ger järnet. En del har vunnit nobelpris.

Genom att skapa Läkarbanken har Lars Braw nått ut till den sjuka fattiga befolkningen utan några mellanhänder. De har fått vård, men de har också lärt sig mycket om sjukdomar, deras orsaker och behandling. Tolkarna har lärts upp att bli hälsoinformatörer till sina släktingar och vänner inom lokalbefolkningen. Djungeltelegrafén har gått. Snabbt har kunskaperna spridits till gemene man.

Läkarbanken har också gett otroligt mycket tillbaka med hem till de läkare som deltagit. Tillbaka hem har de fört med sig kunskaper och erfarenheter som varit av stor vikt för att skapa god sjukvård och ge god service åt befolkningen även här hemma. Det har blivit ett ömsesidigt givande och tagande. Därför är det helt riktigt att Lars Braw som en enkel erinran om hans insatser belönats med att bli hedersdoktor i medicin vid Lunds universitet. Vi är alla skyldiga honom stort tack för hans djärvhet, envishet och entreprenörskap.

Stig Cronberg

Docent i praktisk medicin

Specialist i internmedicin och infektionssjukdomar

Distriktsläkare vårdcentralen Fosietorp i Malmö

Rotary doctor, Mashuru mobile clinic, Kenya

